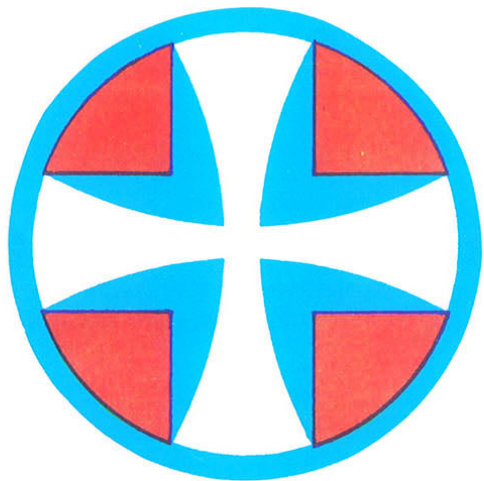

Црква Преподобне Матере Параскеве-Петке у селу Петки код Лазареваца, прославила је 120-годишњицу свога постојања.

„ГОСПОД — ЗАСТАВА МОЈА!“ (2. Мојс. 17:15). Ђурђевданска литија крстоноша у грузанском селу Драчи 1990. године — једна од првих, после више од четири деценије обновљених крстоноша у Србији.

ПРВА СРПСКА ХИМНА коју је 1865. године компоновао КОРНЕЛИЈЕ СТАНКОВИЋ (1831—1865) први музички образован српски композитор и поборник националног стила. Ову песму, која је у нашем веку дуго сматрана изгубљеном, К. Станковић је компоновао на стихове Јована Јовановића Змаја „Боже љавде, браничу сшворења“. То је и последња његова композиција — написао ју је

уочи своје смрти; био је њом задовољан а веровао је да ће се она и другима допасти. Ова Корнелијева композиција није била званично прихваћена као химна, али је извођена као родољубива песма, па је тој сврси и Змајев текст делимично прилагођаван. А званичну српску химну, „Боже љавде, Ти шшо сшасе“ компоновао је доцније (1871) Словенац, Даворин Јенко, и она је уведена 1882. године.

Andante religioso maestoso

Компоновао Корнелије Станковић, 1865.

f Бо - же прав-де, бра-ни-чу ство - ре - ња, Бо - же на-де

'кш - ни ис-ку - ше - ња, *mf* пра-о-та-ца шти-те све-ти и по-

Sempre crescendo

-том-ства с њи - на се-ти; сва-к је Ср-бин син ју-на - ка што за

крст је жи- вот да-в'о, јер је ње-му зна-мен кр-ста и сло-

-бо - ду о - бе ња - в'о.

Текст по Јовану Јовановићу Змају

Небески рачунар

Живот почиње и завршава се математиком. Шта је она! Дали само наука као и све друге, или је нешто посебно, можда несхватљиво, што полако урања у смисао свега што нас окружује и објашњава нас саме, који смо само на изглед бројеви, а у ствари смо субјекти одбројавања часовника биолошког живота који нас упозорава на време.

Ако математиком почињемо и завршавамо своје временски обележене дане овоземаљског живота, онда њоме треба и да објаснимо Врховног Математичара, који нема ни почетка ни краја — бесконачног и беспочетног у несагледивом бројчаном низу „циркулуса вициозуса“ плус, минус бесконачно.

Ако се квантном небеском механиком доказује бесконачност, онда се самим тим назире и беспочетност, што без математике изгледа апсурдно, али са њом добија свој прави смисао у објашњавању космичке логике нашег живота, једначине са пуно непознатих, које аналитичким путем треба довести у склад бескрајне хармоније бројки.

Старт васионских бродова пред узлетање почиње од једног већег броја ка нижем стижући до нуле, када брод захукта — понире у васионске тишине, нижући милијарде бројки раздаљине од земље ка небу.

Да ли је такво одбројавање случајно? Не, није!

Долазећи до стартне нуле која лингвистички означаје „ништа“, ми признајемо њено постојање, а ако „ништа“ постоји значи да и нула има своју математичку вредност од које почиње одбројавање у оба смера, јер исток за Еврпљане, за америчку планетну полуопту означава запад, тј. све је релативно, што би рекао Анштајн, који је својом теоријом указао да су све супротности само наши земаљски појмови омеђани простором и временом, дакле људским димензијама.

Када је студенту Велимировићу, потоњем владици Николају, професор поднео празан свитак хартије да напише што му падне напамет, Николај је написао: „*Ex nihilo nihil*“ (из ничега ништа). Али је те исте ноћи, загладан у тригонометријско звездано небо написао своју најлепшу поему „Беседа о великом имену“.

Ако сте икада са врха Ловћена бројали звездане аритметичке ројеве и упијали у зенице логаритмику блиставих падалица у геометрији светлосне хармоније, онда сте неповратно схватили Космичког Математичара и попут Еуклида, Декарта и Њутна решавали једначине са низом непознатих.

Математиком се допрло до нуклеарног језгра и открила несхватљива снага, која, зависно од људске етике, може да разори или усрећи човечанство. Јер човек сам

одабира добро или зло — од његове слободне воље зависи дали ће се приближити Богу. Очигледно је — атомска ера нам доказује — да што смо небу ближи, све смо од њега даље.

Старагалска пословица „*нећр, се гежа ен ђе мурир*“ — тј. рођењем се почиње умирати — нас сасвим лепо подсећа да се већ чином рођења одбројавају дани, раздаљина до смрти, време. Односно, часовник живота је бројчаник мерења људских корака од колевке па до гроба. Њихове математички изражене визуелне вредности подсећале су наше старе да „одбројавају дане“.

Све се одбројава: у свести, у телу, у духу, у организму, у начину мишљења, у осмишљавању начина, у вредновању свега чему припадамо и што нас окружује.

Све органско и неорганско је збирка бројева: толико чега, толико тога, збир цифара које биоритму одређују вредност и сврху. И на крају ако сумирамо вредност живота, да би смо добили коначан збир, долазимо до следећег завршног рачуна: живот = смрт. Из те математичке аксиоме произлази да смрт не постоји, јер је вреднована животом.

Пошто је живот ограничен бројкама времена, почетком и крајем у димензијама нашег схватљивог простора, излази као резултанта да време и простор одго-

варају животу и смрти, јер је смрт омеђана простором у коме делују биолошки закони. А шта бива онамо, где не достижу биолошки закони, тј. у „ванпростору“?

Ако идемо још даље, доћи ћемо до „Нове Твари“, која ће нам бити неприступачна све док се не обогочовечимо. На жалост, човек се данас све више обешчовечује и приземљује, уместо да се небеснује и обожује. Зашто? Због погрешног рачуна и обрнутог низа бројки од добра ка злу, нижући жиро-рачуна моралног пада, изогани најбољи рачунар не би могао извести ни квадратни ни кубни корен морала и етике.

Извршимо сада, на крају, једну просту рачуницу: $2 \times 2 = 4$, $4 \times 4 = 16$, $16 \times 16 = 256$, али је $1 \times 1 = 1$, дакле, само један. Тај један је апсолут, који се не може мењати, јер увек остаје оно што је, али се може троstrуко изразити, нпр: светлост + топлота + ватра = сунце. А сунце остаје да нам светли у тами која нас окружује, да би нам исказала блиставо звездано небо озаре-но надом, љубављу и вером да се преко трња достиже до звезда, „*Њер асџера ад асџра*“, за којим је псалмопесник жудео и акордима звездане тишине појао:

„*Научи нас џако бројаџи дане наше, га би-смо сџекли срце мудро*“ (Псалам 90:12).

Јовица П. Ћурчић

Исељавање Срба у Америку

Америчка историја имиграције подељена је на „стару имиграцију“ (од 1820. године, када су установљени регистри усељеника, до 1880. године) и „нове имиграције“ после 1880. године(1).

Сви они који су писали о исељавању Срба обично су узимали 1880. годину као годину када су се Срби почели исељавати у већем броју. Међутим, историју српског исељеништва на северноамерички континент можемо поделити на пет периода односно исељеничких група: *прва група* исељеника „старе имиграције“ од 1815. до 1880. године; *друга група*, и уједно највећа, која припада „новој имиграцији“ од 1880. до 1914. године; *трећа група* исељеника између два светска рата, 1918-1941. године; *четврта група* исељеника из Западне Европе, 1945-1965, и *петта група* имиграната, досељених из Југославије од 1965. године до данас(2).

1. Први познати Србин, који је дошао у Филаделфију 1815. године, био је *Ђорђе Шаић*, рођен у Угарској, иначе познат и као Ђорђе Фишер. Мало више података о Србима у Америци, тога времена, дајем нам и „Подунавка“ за 1848. годину.

У овом периоду, Срби су се насељавали у Њу Орлеансу, Делти Мисисипија, Калифорнији, Невади и Аризони. Сви су они живели без црквеног живота, изузев оних у Њу Орлеансу, који су 1864. године, заје-

дно са Грцима и Сиријанцима, формирали грчку парохију, а они у Сан Франциску, са Грцима и. Русима, грчко-руско-словенску(3).

Пре оснивања својих црквено-школских општина, Срби су основали, често заједно са Хрватима, добротворна друштва, почевши од 1874. године, да би најзад, многобројна своја друштва сјединили у два савеза, а потом у један јединствен *Српски народни савез* са седиштем у Питсбургу.

2. Највећа група Срба доселила се у Америку између 1880. и 1914. године, и то из Херцеговине, Боке Которске, Далмације, Славоније, Лике, Баније, Кордуна, Босне, Војводине и, најмање, из Србије. По америчким подацима, у том времену се уселило у Америку 650.545 Јужних Словена, од којих је Срба и Бугара било 142.441. Према другим информацијама, Срби су били најбројнији. У овом времену вратило се својим кућама 44.233 особа.

Када се 1897. године појавио у Славонији агент, који је врбовао Србе за Америку, епископ пакрачки МIRON (1890—1941) пише окружницу своје свештенству и упозорава га „да чува народ од расељавања непотребног“.

„Када је пак, поред свега старања властодина, многи човек из његове епархије одбио се у Америку, гдје није више могао лијенчарити, него је морао радити и на сами свој Божић, на Богојављење, на Св. Саву свог и све друге празнике своје осим дане недељнога“, каже проф. др Радо-слав М. Грујић, „епископ МIRON настоји одржати бар писмену свезу с њима, шаље им поздрав свој и благослов и у посланици својој одговара им: „Све сам чуо, све

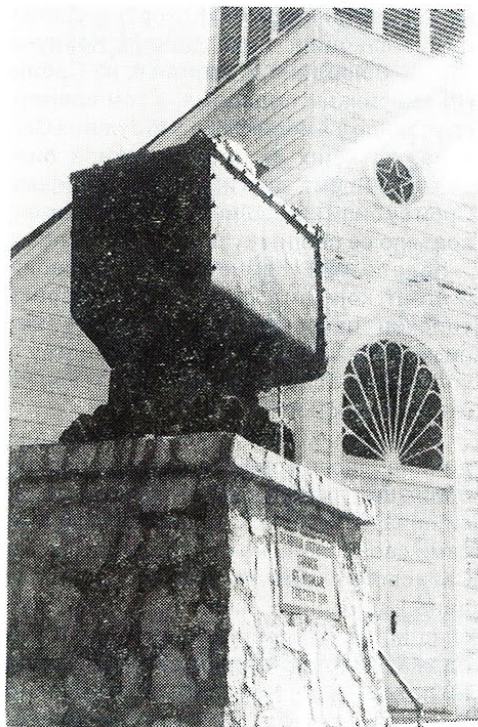
знам и осјећам с вама и вашим... Сада дје-чица српска траже на земљопиској карти у школи насеобине отаца својих у туђи-ни... јер нисмо хтјели да учимо, како ћемо разумно живјети и вјешто радити“ (4).

Српски усељеници, поред брига о на-сушном хлебу, бринули су како ће доћи до православних свештеника — са којим се неће морати споразумевати преко тумача — и своје цркве.

У огромној већини сељаци, махом из српских крајева тада под Аустро-Угар-ском или из Црне Горе — и као сељаци те-сно везани душом за Цркву и религиозне обреде и обичаје — они нису могли са на-пуштањем своје домовине напустити све оне душевне особине, које су понели из домовине. Напротив, физичка одвоје-ност од своје родне земље, изгледа, још више их је духовно везала за њу. Овоме је допринела још и та околност што су као прости и сиромашни људи били без бли-жег духовног додира са правим Амери-канцима, са страним светом око себе. Као и остали словенски усељеници, и они су били као острво у великом океану једне расе мало им сличне по култури и животу. Живећи у тој изолованости, у вечитој чежњи за домовином, идеализованој због удаљености и због тешког радничког живота, природно је, да су ови странци међу странцима, пожелели да имају свога свештеника, духовног вођу и тумача до-мовинских идеала (5).

Први православни свештеник на тлу Америке рођен је у Америци 1863. г. у поро-дици Дабовића, која се доселила из Боке Которске. Архимандрит *Севасијан Да-бовић* (1863, Сан Франциско—1940, мана-стир Жича) сазидаће 1894. г. прву српску православну цркву Светог Саве у Џексо-ну, Калифорнија, и постаће први старе-шина Српске духовне мисије у Америци, која је била у саставу Руске православне цркве.

Вагонет из рудника на споменику српским ру-дарима пред храмом Св. Василија Острошког у Енџелс Кемп-у, Калифорнија, САД.

Свој патриотизам Срби су доказали за време Првог светског рата. „Патриоти-зам је тако моћно осећање код њих, да му је чак и религија потчињена... Ови бивши добровољци из рата уживају нарочити углед. Одмах до њих стоје по угледу они, који су од своје мучне зараде највише до-лара жртвовали Српском Црвеном крсту или ратној сирочици. Морам одмах до-дати, каже епископ охридски Николај 1912. године, да су у истини жртвовали много сразмерно њиховој муци и сиротињи. Ако се узме само жртва у новцу — настрану крв — онда су амерички Срби жртвовали више сразмерно него ма која област наше државе. Ко год је купио новац и кад год се купило, они су давали. Они, који нису има-ли, са стидом су узајимали па давали. Само дане изостану иза браће, само да по-могну браћи!“ (6).

За време Првог светског рата исељени-ци су већ имали двадесет пет организова-них црквено-школских општина са исто-толиким бројем парохијских свештеника, али су желели руску јурисдикцију да заме-не српском. На томе су нарочито радили *Михајло Пупин* и свештеник *др Паја Раго-сављевић*, истакнути амерички педагог.

Више од двадесет година су се исеље-ници обраћали Београдској-Карловачкој и Црногорској митрополији да их приме под свој окриље.

Покушај Карловачке митрополије да изашаје у Америку епископа вршачког Гаврила Змејановића (1896—1920), у прат-њи протосинђела Валеријана Прибиће-вића, професора Карловачке богосло-вије, Аустро-Угарска је осујетила. А, онда је почео Први светски рат.

Желећи да упозна западни свет о нечу-веним страдањима српскога народа и о праведној борби коју је Србија водила за своје ослобођење, српска влада је 1915. године упутила у Америку јеромонаха др Николаја Велимировића, који је одржао низ предавања у разним местима. Захва-љујући њему, Михајло Пупин и српски свештеници у Америци, многи исељени Срби одлазили су преко Грчке као добро-вољци у помоћ Србији, и поред претњи ау-стријског посланства у Вашингтону њи-ховим рођацима у Аустро-Угарској.

Сматра се да је до Првог светског рата у Америци било до 200.000 Срба од којих су се неколико хиљада ставили на распо-лагање, као добровољци, српским и црно-горским армијама за време Првог све-тског рата.

3. С обзиром на велики број оних који су после Првог светског рата желели да се усе-ле у Америку, Амерички конгрес је, 1921. године, одредио квоту којом је огра-ничио број оних који су желели да се усе-ле у Америку. На тај начин се и број усеље-них Срба драстично смањио.

Стварањем Краљевине Југославије код многих је престала жеља за исељава-њем, поготово када је у Америци дошло до депресије, а самим тим и до повратка из-весног броја исељених Срба, који су оста-ли без посла, у Стари крај.

Како је у Југославији створена југосло-венска нација, многи усељени Срби, изме-ђу два рата, декларисали су се као Југо-

словени, па је тешко рећи колико је међу њима било Срба.

Жеље исељеног Српства да дођу до своје црквене организације оствариле су се 1921. године, када је створена Српска православна епархија америчко-канад-ска и за њеног првог епископа изабран од стране Светог архијерејског сабора Српске православне цркве у Београду, архимандрит *Маргарије Ускоковић* (1926—1935). Седиштем Епархије и духов-ним центром исељеног Српства постао је *манастир Свећоја Саве у Либертивилу*.

При свакој црквено-школској општини организована су *Кола српских сестара*, која су за време Другог светског рата оди-грала сјајну улогу у помагању заробље-них Срба широм Европе.

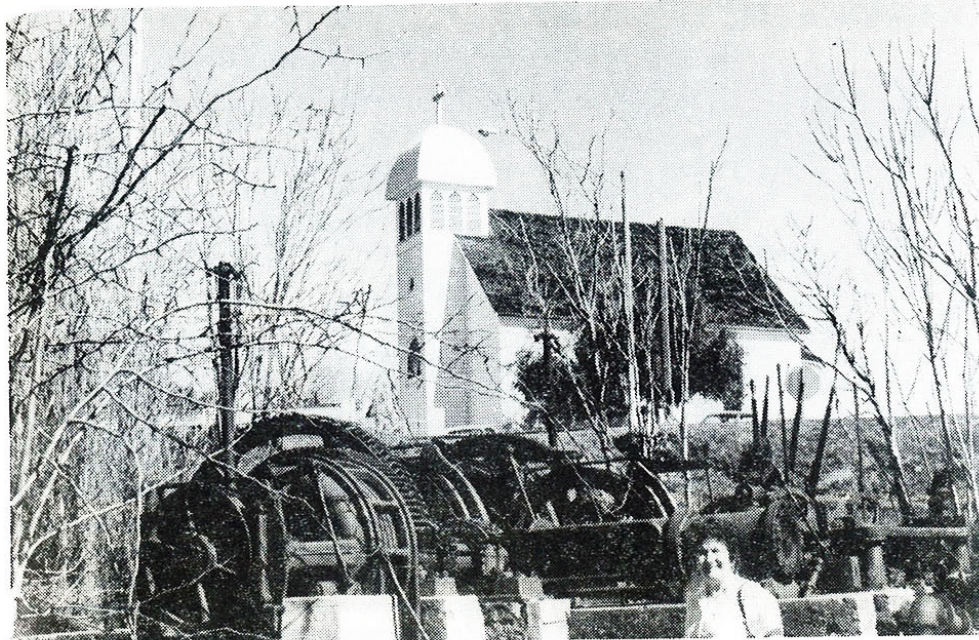
Врло значајну улогу у очувању нацио-налне свести међу исељеним Србима одиграо је *Српски певачки савез*, осно-ван 1931. године, који и данас окупља све српске хорове широм Америке и Канаде.

4. После Другог светског рата у Амери-ку се уселило 63.000 Срба из Италије, Не-мачке и Енглеске. У довођењу Срба из по-менутих земаља активно је учествовала Српска православна епархија америчко-канадска. Уз помоћ црквено-школских општина, Српске народне одбране и Са-веза кола српских сестара обезбеђени су афидавити (уговори), смештај и запосле-ње. Највише заслуга за довођење Срба из Европе има протојереј *Милан Бркић*, па-рох из Милвоке. „Као специјални емисар Епархије и Српске народне одбране, про-та Бркић је, 1947. године, тада као пред-седник Релиф Комитета, обишао европ-ске логоре где беху Срби и најбоље схватио тежину њихових проблема, и на решењу довођења и смештај лично много учинио, а живо пропাগирао да и други по-могну решење избегличког питања“ (6).

Новодошли Срби, од којих је велики број интелектуалаца, укључили су се у цр-квене и народне организације, узимајући у њима често пута и водеће улоге. Међу њима се нашао и импозантан број свеше-ника, који је попунио за време рата проре-ђене свештеничке редове. Захваљујући управовим свештеницима, подигнути су величанствени храмови у српско-визан-тијском стилу у многим местима Америке. У манастиру Светог Саве у Либертивилу отворена је 1944. г. богословија, у којој су предавали и избегли српски јерарси: жички *Николај* (Велимировић) и далма-тински *Иринеј* (Ђорђевић). Богословију је завршило шест кандидата, рођених у Америци.

Велика пажња је, у овом времену, по-клањана просвети и *недељним школама*, које су Срби оснивали покрај својих црка-ва још крајем прошлог века с тим, што су имућније црквено-школске општине до-водиле квалификоване учитеље, па и ди-ригенте, из Старог краја. Зашколе суштам-пани уџбеници и приручници. На овом пољу су се посебно истакли протојереји *Андра Појовић*, педагог по струци, и *др Милан Појовић*.

Издавачка делатност исељеног Срп-ства била је веома обимна и плодна. Би-блиографију радова увези са српским на-

Српски храм Св. Василија Острошког у Енџелс Кемп-у, Калифорнија, подигнут 1910. године, са спомеником тамошњим српским рударима.

родом у Америци и Канади израдили су Роберт П. Гаковић и Милан М. Радовић, и она је угледала све та захваљујући Истраживачком центру историје имиграције Универзитета у Минесоти 1977. године⁽⁷⁾.

5. У Пету групу спадају сви они Срби који су се доселили у Америку после 1965. године, чији се број не зна.

Према америчким пописима из 1970. године, Југословена-Американаца било је укупно 790.153, од којих је, по проф. др Михаилу Петровићу, Срба 158.030⁽⁸⁾. Претпостављамо да је број много већи, ако се има у виду да су многи Срби своја презимена, почевши још од прошлога века, американизовали из више разлога, а приликом пописа не само 1970. године, већ и доцније, декларисали су се једноставно као Американци. Морамо рећи да се многи од њих који су се уписали као Американци осећају Србима и активно учествују у црквено-народном животу својих парохија и црквено-школских општина, а заузимајући положаје у државној администрацији и уопште у јавном животу Америке, служе на част народу из кога су потекли.

С а в а, епископ шумадијски

Сава, епископ шумадијски

Поводом
40-годишњице смрти
Патријарха Гаврила

Стање Српске
православне цркве
од 1944. до 1950. г.

Пре и после повратка
Патријарха Гаврила
из заточеништва

(наставка 2.)

Извршавајући одлуку ванредног заседања Светога архијерејског сабора из 1946. године, Свети архијерејски синод се обратио Председништву савезне владе ФНРЈ опширном представком у којој је, између осталог, речено ово:

„Прошле су две године од ослобођења наше отаџбине од окрутног и беспримерног у историји светској крвољачног непријатеља. Српска православна црква, њезино свештенство и њезине установе па и цео српски народ били су за цело време окупације главни циљ непријатељских злочинаста. У појединим крајевима наше отаџбине истребљена су читава насеља, а цркве, манастири, црквени домови, рушени су, спаљивани и уништавани да им се понегде ни трага не зна. Културни споменици наше националне и црквене старине, сведоци наше славне прошлости уништавани су и пљачкани, а наше највеће светиње оскрнављене су на најдивљији начин. Српски епископи, свештеници и живаљ српски стављен је на најнечовечије муке и тако плански уништаван.

Црква српска православна дочекала је ослобођење као тежак мученик, али са светлим и чистим образом пред свима и сваки, као верни чувар светлих традиција наше црквене и народне заједнице“⁽¹²⁾.

Пошто су изложене промене у односима Црква — Држава у послератном времену, Свети архијерејски синод тражи да се регулишу следећа питања:

„1) Да се сачува јединство православне Цркве у нашој Држави, и да се сузбију сва политичка струјања која иду за тим, да се то јединство разбије. Као пример тим тенденцијама наводимо случај у народној републици Македонији, где још нису редовне канонске црквене власти све до сада могле бити успостављене и где се показују отворене тежње за некуврсту сепаратизма, који није у интересу ни наше Цркве ни наше Државе;

2) Да се уреди коначно питање веронаучне наставе у основним, средњим и њима сличним школама и то:

а) да се осигура и одржава тачно програмско време и место за веронаучне часове, јер се у пракси и мимо прописа чл. 25 Устава ФНРЈ одржавање веронауке под разним изговорима спречава и онемогућује;

б) да се начелно реши питање начина постављања вероучитеља и њихово издржавање.

3) Да се расправе и уреде сва питања, која су у вези са начином осигурања средстава за издржавање Цркве и њезиних школских и просветних установа;

4) Да се политички не прогоне свештеници српске православне Цркве, а онима који су осуђени да се по могућности казне ублаже или опросте;

5) Да се све црквене зграде које су од државних или народних власти запоседнуте а неопходне су за потребе Цркве, врате црквеним установама и органима за њихову употребу, односно да се за оне, које Цркви не би за сад требале, осигура одговарајућа материјална накнада на име кирије;

6) Да се обезбеди несметано вршење дужности и свештенорадња црквеним органима и да се сузбију самовоље појединих месних органа народних власти, које доводе често до непожељних и штетних сукоба;

7) Да се цркве и црквене зграде са двориштима ослободе свих дажбина а на основу чл. 29 новог закона о порезима;

8) Да се ставе ван снаге наредбе државних власти које онемогућују православној српској Цркви несметано вођење парохијских матица-протокола за њезино унутрашње пословање, јер су те матице неоспорна својина Цркве⁽¹³⁾.

Свети архијерејски синод је, на крају, замолио Савезну владу, да ову представку узме, „у озбиљно разматрање“. Време је показало колико и дали је ова представка „озбиљно разматрана“. Наиме, разорено је јединство Српске православне цркве насилним путем, веронаука је потпуно угушена, са прогонима свештеника,

(1) Dr. Michael B. Petrovich, *How Many Serbs in America? Some Statistical Problems* (рукопис), 2.

(2) Исти.

(3) *Orthodox America 1794—1976*. Ed. Constance Tarasar, Syosset, New York, 1975, 33.

(4) Др Рад. М. Грујић, *Пакрачка епархија, црквено-школско-матички преглед*, Споменица о Српском православном владишанству пакрачком, Нови Сад 1930, 258.

(5) Епископ охридски Николај, *Извештај Светом архијерејском сабору о стању и потреби Српске православне цркве у Америци*, Сремски Карловци, 26. јуна 1921.

(6) *Dedication of St. Sava Serbian Orthodox Cathedral, Milwaukee 1958*, Српска црквено-школска општина Саборне цркве Светога Саве у Милвоки-у. Кратак историјат, 9.

(7) Robert P. Gakovich and Milan M. Radovich, *Serbs in the United States and Canada*, Minnesota 1976, 129.

архијереја и верника је настављено још жешће, и то после упокојења патријарха Гаврила, црквене зграде нису враћене, а такође ни матичне књиге, за које патријарх Гаврило каже да су „неоспорна својина Цркве“.

Тек почетком 1947. године одобрено је отварање Призренске богословије, чије је издржавање пало на терет Српске православне цркве и фондације „Задужбине Симе Игуманова“⁽¹⁴⁾ која је убрзо национализована и ни до данас није враћена Цркви да би вршила намену одређену јој од С. Игуманова.

Након закључења мировног уговора између Југославије и Италије, укинута је Српска православна епархија задарска. Задар са најужом околином и далматинским острвима припојен је Епархији далматинској, а град Ријека са Истром и залеђем Трста и острвима ужег хрватског приморја Епархији горњокарловачкој⁽¹⁵⁾.

У многим местима, скоро свих епархија у Отачеству, дошло је до оснивања свештеничких удружења. Скупштине су сазиване без знања и одобрења црквених власти. „Ових дана преставници фронта повели су обилну акцију у намери да придобију свештенство за своју политичку ствар. Поред овога, да свештеници, ништа мање осуде св. Синод на челу са Вамом“⁽¹⁶⁾ — пише свештеник Груја Грујовић, из Крагујевца, митрополиту скопском Јосифу, јер, како каже исти свештеник, „фронт“ не може дозволити да свештеници иду путем митрополита Јосифа, „већ треба да пође путем Караматијевића и Смиљанића“.

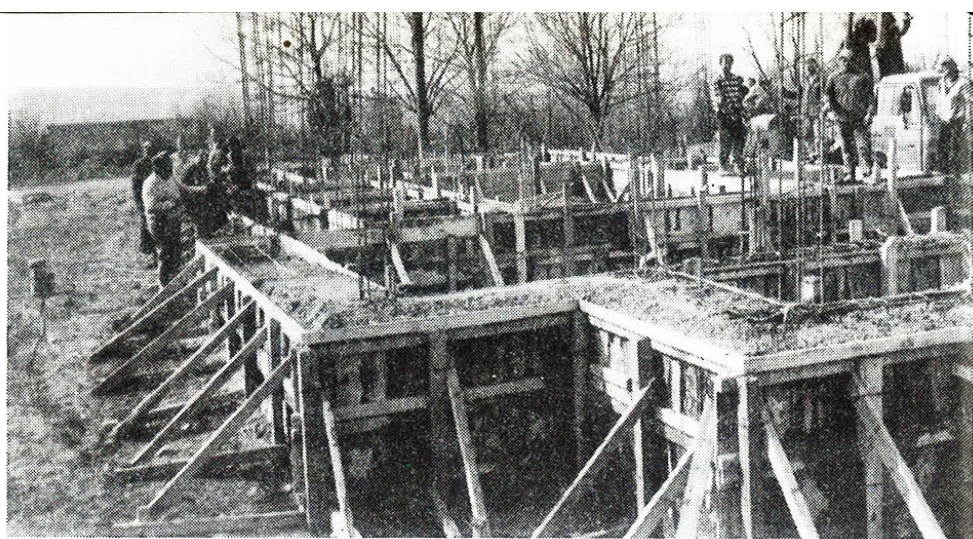
Убрзо, после редовног заседања Светог архијерејског сабора, а и доцније, видеће се чему је требало да послужи режимско свештеничко удружење.

У овом за Цркву тешком и претешком времену дошло је још до једне немиле појаве. И међу свештеницима се нашло таквих који су заборавили, да Цркву *ни враћа адова неће надвладаџи* (Мат. 16:18) па су је почели напуштати. Такве свештенике је Црква позвала да се врате на своју дужност а оне који се нису вратили лишила је свештеничког чина, примењујући на њих канонске прописе, а у смислу 81. и 83. Апостолског правила.

До повратка патријарха Гаврила у земљу, Свети архијерејски синод је био у ситуацији, да је морао уступити Мукачевску епархију, која тада улази у састав Руске православне цркве, а Прјашчевину, која се нашла на територији Чехословачке, такође је морао уступити, те она прелази у састав Чешкоморавске епархије, која је отргнута из састава Мајке Цркве — Српске православне цркве.

Са насртајем на Српску православну епархију будимску наставило се и после Другог светског рата, о чему ће бити речи мало касније.

До првог ванредног заседања Светог архијерејског сабора дошло је 24. априла 1947. године и оно је трајало све до 21. маја. Присутно је било, заједно са Патријархом, тринаест архијереја.

„Исувише дуго трајала је ноћ над Крагујевцем, над Шумадијом, над Србијом — четрдесет и пет година! Четрдесет и пет година смо молили, преклињали, куцали од врата до врата да се и нама — у Шумадији, дозволи да подигнемо макар једну нову српску православну цркву! Над нама је небо било затворено, ниоткуда одговора, ни усменог ни писменог... Као да смо били ван закона. Као да смо били грађани деветог реда!“

Ових дана граде се прве нове парохијске цркве, и то у најтеже време. Када смо могли да радимо нису нам дали сада имамо дозволе, али опште тешкоће оптерећују и Цркву.

Данас је у Крагујевцу потребно више нових црква, поготово када знамо да разне верске секте — чијих је верника број незнатан — имају трипут више богомоља од нас православних. А њима је неко и до сад потребне дозволе давао!

Сабор је изменио и допунио Устав, донет 1931. године, васпостављена је Сремска епархија, а основане две нове: Будимљанско-полимска и Шумадијска. Изабрано је шест нових архијереја: будимљанско-полимски Макарије, горњокарловачки Никанор, бањалучки Василије, викарни: моравички Хризостом, топлички Висарион и хвостански Варнава. Епископ банатски Дамаскин је изабран за митрополита загребачког, а викарни епископ моравички Арсеније за митрополита црногорско-приморског. Епископ Владимир је изабран за епископа рашко-призренског, а за остале епархије постављени су администратори (за Сремску — епископ Валеријан, за Банатску — патријарх Гаврило и Горњокарловачку — епископ Никанор).

Приликом устоличења новоизабраних архијереја, у храмове су убацивани провокатори који су прекидали приступне беседе архијереја (случај у Крагујевцу и другим епархијским центрима). Митрополит Дамаскин је физички нападнут 14. јула 1947. године и немилосрдно зостављан у Пакрацу када је дошао да преузме администрацију Пакрачке епархије. Све до Божића 1948. године морао је да живи у Београду. Митрополит скопски Јосиф је протеран 10. септембра 1947. године из Врања, а убрзо и Црквени суд скопске епархије, где му је било седиште. Епископ горњокарловачки Никанор је претучен 17. октобра 1947. године у Кистању, када је пошао да посети Далматинску епархију, па је након зостављања био присиљен да се врати у Карловац. Епископ будимљанско-полимски Макарије је зостављан у цркви манастира Свете Тројице, код Плеваља, на други дан Духова 1948. године. „Храм јеличио напустош као да су вандалаи туда прошли што је народ

подсећалона тешке дане нашег робовања под Турцима. У тим крајевима према муслиманским богомољама и свештенству овако се не поступа“, каже патријарх Гаврило, „нити је у време петка или муслиманских празника овакав напад игде извршен. На све наше представке поводом ових тешких случајева нисмо добили никаквих одговора од надлежних државних власти, нити знамо да ли је ко по овим случајевима позиван на одговорност и кажњен“⁽¹⁷⁾.

Када се овако поступало са архијерејима, можемо замислити само како се поступало са незаштитеним свештенством и верним народом. Поменимо само случај свештеника Манојла Крге, из Врела код Коренице, који је 21. јануара 1949. године у Кореници, „у присуству жене и сестре, коцима испребијан на очиглед власти а при излазу из војног одсека, где је био службено позван“⁽¹⁸⁾.

Верници су кажњавани због учествовања у литијама о Богојављењу и заветинама, храмови су претварани у магацине за жито (Ораховац, Урошевац и Сјеница). У Шуљуму (Срем) црква је демолирана, а у Горњокарловачкој епархији, где су усташе уништиле 145 црква и 45 капела, срушено је после рата око 40 црква, које су случајно биле неоштећене! Поред Ђаковице и Ђурђева, где су срушени храмови, то се догодило и у Г. Топлици, Скугрићу, Брестачу и Рожају, где је „на тражење народног посланика динамитом дигнута у ваздух постојећа црква да би се материјал употреби у друге сврхе“⁽¹⁹⁾.

Српска православна црква је пре рата имала многе листове и часописе, да би се после Другог светског рата остало само на „Гласнику“, који је излазио у 2500 примерака. У 1949. години је изашао само дво-број 1-2. Мали календар је штампао у

100.000 примерака, а слог великог календара „Цркве“ је у последњем моменту растурен.

Минимум земљишта није остављен Цркви као земљораднику, већ као установи, а приликом спровођења злогласног закона о откупу вишка житарица, Црква је третирана као земљорадник. Многи свештеници и чланови црквеноопштинских управних одбора хапшени су и кажњавани због неиспуњавања тих обавеза које су могли измислити само безумни људи. Манастири су присиљавани да уђу у земљорадничке задруге чији су једини произвођи били губици.

Свети архијерејски синод и Патријаршијски управни одбор доставили су у овом времену низ представки којима су упозоравали надлежне грађанске власти о прогонима и непријатељским ставовима грађанских власти према Српској православној цркви. Обично су ове представке остајале без икаквог одговора, а прогони су настављени. Уместо да је интервенисала у оваквим случајевима, Државну комисију за верска питања при Председништву владе ФНРЈ су вређали изрази и тон којим је Српска православна црква протестовала због ситуације каква није била ни под Турцима. Тако, председник ове Комисије, добро нам познати Милоје Дилџарић, пише Светом архијерејском синоду: „У извјесном писму се ишло толико далеко да су се употребљавали најбезобзирнији изрази као „вандализам“, „самовоља“, „планско уништавање“, „безправност“, „обесвећење“, „пропагандистичко-непријатељски став“, „убијање“, „премлаћивање“, „ликвидација цркве“ итд.“⁽¹⁸⁾.

Међутим, уместо да се испитају сви случајеви наведени у ранијим представкама и у меморандуму и да нам се саопште резултати, каже се у одговору Светог архијерејског синода Државној комисији за верска питања, Државна комисија за верска питања, нашла је у свим тим нашим жалбама само неке тобожње увреде народним властима и неучтивости, како се види из гореспоменутог акта те Комисије!

Свети архијерејски синод категорички одбија од себе све увреде, које је нашла Комисија у нашим жалбама и које нам се, можда са нарочитим циљем, неправедно и безразложно импутирају. Српска Црква никада и никоме није наносила увреде, а најмање би то учинила према народним властима. У излагању тешких случајева, који се дешавају према Српској Цркви и у карактерисању тих случајева онако, како они у ствари и јесу, тражити и молити од државних власти, да такве појаве силом своје власти сузбијају — то нису никакве увреде, ни нарушавање принципа грађанске учтивости, већ су то жалбе државним властима против појава, које треба сузбити и прекинути у интересу не само Српске државе, већ и у интересу и саме наше државе. Истина је често горка, али увек корисна“⁽²¹⁾.

(Насијавиће се)

При опредељивању за химну Српске Државе

Поводом настојања да Српска Држава озваничи своју химну — а што је увези и са новим Уставом Србије — предлози, који се износе у штампи, углавном се понављају. У првом реду помиње се некадашња државна химна Србије (доцније *део химне Краљевине Југославије*) „Боже правде, Ти што си се...“ — песма коју је компоновао Словенац, Даворин Јенко (1835-1914), за позоришни комад родољубиве садржине „Маркова сабља“; ова песма је кроз позориште стекла популарност, па је доцније званично усвојена као химна Србије. Осим ове песме за химну се предлаже родољубива песма „Ој Србијо, мила мајко“ па композиције „Тамо галеко“, „Марш 'На Дрину““, „Хеј шрубачу“, као и још неке које, такође немају хитних карактеристика, иако су у народу својевремено стекле популарност.

Као и у многим другим областима — у друштвеном животу, култури и савременом животу уопште — критеријуми се успостављају кроз упоређивање са другима око нас, у Европи и свету; тако и при опредељивању за државну химну морамо правити упоређење са химнама других држава, и настојати да за химну своје земље одаберемо такву композицију која ће, по својим музичким квалитетима, заузимати достојно месту међу химнама других држава у свету, и бити међу њима *репрезентативан симбол* наше државе и народа. Ваљано нам знати да међу химнама европских и других држава има значајних дела понекад непознатих и мање познатих аутора, али и дела таквих стваралаца као што су Моцарт, Хајдн, Гуно...

*

Јенкова мелодија некадашње државне химне Србије, „Боже правде, Ти што си се...“, још и данас углавном је позната. За њу је коришћен текст који је написао Јован Ђорђевић (1826—1900) српски књижевник и културни радник. (Занимљиво је да је за исти текст компоновао мелодију и српски композитор Јосиф Маринковић, али су од ње сачувани само штимови за алт, тенор и бас, док је водећи — сопрански глас изгубљен и непознат.) Речи ове песме — делимично прилагођене савременим приликама — гласе:

Боже правде, Ти што спасе,
од пропасти до сад нас,
чуј и од сад наше гласе
и од сад нам буди спас!
Моћном руком води, брани
будућности српске брод!
Боже спаси, Боже храни (шј. чувај)
Српску Земљу, српски род!

Једна воља нек' надахне
сложна срца, Боже дај,
па да Српству зора сване,
дугој беди дође крај!

Да нам сину лепши дани,
да слободе сазре плод —
Боже спаси, Боже храни,
Српску Земљу, српски род!

Нек' на Српства ведро чело
Твог не падне гњева гром,
благослови српско село,
поље, њиву, град и дом!

Наступе ли борбе дани —
к победи нам води ход —
Боже спаси, Боже храни,
Српску Земљу, српски род!

Србију нам сложи драгу
на свак' дичан, славан рад;
слога биће пораз врагу
а најјачи нама град.

Нек' на нашој блиста грани
братске слоге златан плод;
Боже спаси, Боже храни
Српску Земљу, српски род!

Слога збаци ланце роба,
слободе нам сину сјај;
настаје нам ново доба —
нову срећу, Боже, дај!

Слободу нам, Боже, брани —
тај вековне борбе плод!
Српску Земљу, Боже, храни
моли Ти се српски род!

Ђорђевићев текст химне је доцније прилагођаван конкретним приликама (што је случај и код химни разних других држава), а додаване су му и нове строфе писане за исту мелодију. Овде доносимо такав додатни или алтернативни текст по Луки Појовићу:

Појмо, Срби, појмо Богу —
молимо се сви у глас:

Боже, брани српски народ,
спаси, Боже, Ти све нас!

Појмо слози, нек' нас крепи,
нека слога краси нас!

Нек' сва српска срца поје:
У слози је Српству спас!

Слога збаци ланце ропства,
Српству сину нови сјај,
настаје нам ново доба —
нову срећу, Боже, дај!

Потомци смо славног Српства,
ускликнимо сви у глас:
Света веро прадедовска,
и од сад нам буди спас!

Још један алтернативни текст по Доврићу С. Кайисавићу гласи:

Ова (или: она) земља где нам сунце
понајлепше увек сјај,
отацтво то је наше —
та јуначка Србија!

Свим Србима, ма где да су,
Србија је родни дом —
добра Мати свим је мила,
носе је у срцу свом.

*Храни = чувај

Кроз векове гајила је
слободарства дивни цвет,
њеној борби за слободу
дивно се цели свет.

Она жели мир да влада,
у њој да су сложни сви;
ој Србијо, земљо мила,
увек срећна буди Ти!

Срећна је околност — нашој јавности
непозната, или мало позната — да су сачуване композиције старих српских
композитора, које су управо писане са наменом да буду химна Српске Државе! Истина, оне то нису званично постале, а разне околности онемогућиле су да се те композиције јавно изводе, те да и оне евентуално стекну популарност. Међутим, њихов историјски значај, њихова старина, је нешто преко чега не би требало (као до сада!) олако прећи. Данас је прилика и потреба да се оне истргну из заборавља и сачувају за нашу културу. А томе би се могло допринети ако се створе могућности да се ове композиције изводе (у репрезентативном извођењу хорова са оркестром, можда у новој хармонизацији и оркестрацији, на радију и телевизији...).

Овде се посебно залажемо за следеће три химне српских аутора.

1. „Боже правде, бранићу створења“ — композиција првог српског (музички школованог) композитора Корнелија Штанковића (1831—1865) која је доскора у нашој музиколошкој науци⁽¹⁾ сматрана изгубљеном! Ову прву српску химну К. Штанковић је компоновао за мушки хор на стихове Јована Јовановића Змаја; она је и последње Корнелијево дело, које је он написао уочи своје смрти, пред Ускрс 1865. године. Није била озваничена химна Србије, али је умножавана⁽²⁾ и извођена као родољубива песма, па је тој сврси и Змајев текст делимично прилагођаван. Овде дајемо једну такву прилагођену верзију:

Боже правде, бранићу створења,
Боже наде, 'клони искушења!
Праотаца штите свети,
и потомства с' њина сети!
Свак' је Србин син јунака
што за крст је живот дав'о,
јер је њему знамен крста
и слободу обећава'о!

Не гледај нам грехâ неопраних
већ векова горко проплаканих!
Да Ти није Србин мио
Ти му не би бранич био!
И у муци искушења
и у ноћи доба глуво,
Ти си, Боже, с нама био —
своје стадо Ти си чув'о!

Ти си светлост — која таму зрачи,
ведри небо кад се наоблачи —
ноћ је била црна, дуга,
нек' са зором оде туга,
да у зраку светлих дана,
у врлини света жара,
пропевају тужна срца,
загрле се браћа стара!

Боже силни, даруј нама снагу,
благослови нашу земљу драгу!
Благослови Србе младе
слогом да будућност граде!
Ти нас учи како ваља
смело ићи дичној мети,
како ваља Србин бити —
за Род живећ' ил' умрети!

2. Према истоме (Змајевом) тексту компоновао је своју верзију химне и Јосиф Маринковић (1851—1931) такође стари и веома значајни српски композитор. Ова Маринковићева химна за мушки хор, потиче, вероватно, са краја прошлог века; проф. В. Перичић⁽³⁾ сматра је чак квалитетнијом у музичком погледу од званичне старе српске химне (Јенкове)!

Оба нотна текста ове химне, Станковићев и Маринковићев, видети на унутрашњим странама омота (II и III) овога броја Каленића.

3. Химна — композиција за мушки хор Божидара Јоксимовића (1869—1955) на текст Алексе Шантића из 1904. године —

„Боже, на поља земље ове...“ Јоксимовић је ову химну компоновао пред Видовдан 1906. године; она је остала непозната све до пре неколико година⁽⁴⁾. Прилагођена верзија Шантићевог текста гласи:

Боже, на поља земље ове
васкрса златним сунцем сјај!
Победу, венце славе нове,
земљи и роду српском дај!
Вером отаца — што слободу
залише крвљу — даруј нас,
да нам у свету и у роду
остане светлих дела глас!

К'о шар'на светлост дуге пуне,
што с неба гони црни мрак,
гусала српских нек' нам струне
спасања роду дају знак.

Слободе ор'о са висине
нек' нове славе да нам плод,
с' Авале плаве нек' се вине —
јединством светим спасе род!

Божидар Јоксимовић

Allegretto

Бо-же, на по-ља: зем-ље о-ве васкрса златним сунцем сјај!

По-бе-гу, вен-це сла-ве но-ве зе-мљи и ро-ду српском дај.

Ве-ром о-та-ца што сло-бо-гу за-ли-ше крвљу да-руј нас да

нам у све-ту и у ро-ду о-ста-не свет-лих де-ла глас, да

де-ла глас

12/25. јун 1906.

Садашњи тренутак је право време да се поменуте композиције Корнелија Станковића, Јосифа Маринковића и Божидача Јоксимовића — писане за српску х и м н у — спасу од заборављања и уђу у избор при одлучивању о химни Србије.

Но, и без обзира на то одлучивање, веома је потребно да ове композиције буду извођене, да свуда где Срби живе — у нашој земљи и расејању — да их наши црквени хорови изводе као родољубиве песме о црквено-народним свечаностима — храмовним славама, о Светом Сави, на Видовдан итд. На тај начин сачували бисмо их за нашу културу.

Б. А.

- (1) Ђурић-Клајн, Стана: *Музика и музичари — чланци и сјудије*. „Просвета“ Београд, 1956.
- (2) Факсимили старих штимова ове композиције (из прошлог века) објављени су први пут у књизи „Косовска народна чиџанка 1989. Далматинско Косово“. Изд. Далматинска епархија СПЦ, Шибеник; стр. 274—277.
- (3) Перичић, Властимир: *Јосиф Маринковић — животи и дела*. Изд. САНУ, Београд, 1967.
- (4) Павловић, Миливоје: *Књига о химни*. „Нова књига“ Београд, 1986.

МНОГЕ ДРЖАВНЕ ХИМНЕ СУ МОЛИТВЕ БОГУ

У вези са уставним променама у Србији, стављају се примедбе од стране неких појединаца да се не може прихватити за химну Србије стара српска химна зато што се у њој помиње Бог (!). Но, ваљало би да се напомене Божије име у химни није нека посебност некадашње српске химне; јер *Боје помиње скоро у 40% свих државних химни у свету* (оних које имају свој текст, јер има 20 химни које немају речи). А чак у 22% државних химни кроз стихове химне *Боју се обраћа молишвом* — такве су нпр. у Европи државне химне Велике Британије, Мађарске, Холандије, Норвешке, Швајцарске, Естоније, Летоније, Исланда, Малте; па онда државне химне ваневропских земаља као: Гане, Кеније, Малагашке Републике (Мадагаскар), Малезије, Новог Зеланда, Нигерије, Танзаније, Тогоа и многих других земаља.

Б. А.

Звоно некадашњег манастира Марче из 1692. године. Сада се чува у селу Липовчанима.

УНИЈА И УНИЈАТИ

Марчанска унија

Православни Срби у аустроугарским земљама

Динамика померања православних Срба према северу, у пределе туђе земље и „туђе вере“, била је у сразмери турског надирања и освајања. Миграциона бујица је без престанка текла од 14. па до 18. века. Напуштана су вековна огњишта и кретало се на север, у неизвесност, али са надом да ће се у хришћанском Царству моћи да спасе људско достојанство и православна вера. Са народом је ишло и његово свештенство. У Срему, Мачви и североисточној Босни православље је било и одраније распрострањено. Ове земље је добио на управу (1284) српски краљ Драгутин (1276—1282) од свога зета, угарског краља Ладислава IV, и њима је владао до краја живота, пошто је управу Србијом предао своме брату Милутину (1282-1321).

Аустроугарске земље на које су се дошљаци са југа населили, биле су изразито римокатоличке и посебне миљенице Рима. А Римска црква, као што смо већ видели, имала је посебан однос према православнима — погрдно називаним „шизматичима“ (тј. отпадницима) или „власима“ и разрађену политику и методологију за њихово обраћање, било католичким или, још чешће, унијаћењем (тј. признавањем римокатоличких догми и врховне власти, а задржавањем својих обреда и организације). Теоретско образложење и оправдање за ова дела, нарочито у раздобљу од тринаестог до шеснаестог века, било је тврђење да су црквени сабори у Лиону (1274) и Фиренци (1438/39) „васе-

љенски“, да је на њима Православна црква потписала унију са Римом, да су одлуке тих сабора међународно обавезни документи, према којима је једина легална римска јурисдикција и једино призната латинска, римокатоличка вера. Ради остварења својих замисли превођења православних у католичку веру, односно у унију са Римом, папа Гргур XIII је 1577. год. основао у Риму високу богословску школу, „Колегиум грекум“ (грчки колеџ), а затим „Колегиум илирикум“ (илирски колеџ), ради школовања обдарених и одабраних младића из православних земаља и припремања за мисионаре међу својим православним сународницима. Ради још веће активизације своје пропагандне делатности међу „шизматичима“, папа Гргур XV је 1622. год. основао посебну установу, коју је назвао „Конгрегација за пропаганду тј. ширење вере“ (ресор врховне црквене управе).

У неколико краћих чланака указаћемо, само делимично, на трагични удес православних Срба, који су, да би избегли исламизацију и турчење, са надом и стрепњом тражили заштиту и уточиште у великом хришћанском царству на северу. Аустрија и Угарска су их примале и насељавале у опустелим граничним појасевима према Турској. Не само да су их примали, него су их, понекад, и плански досељавали. Познат је историјски случај да је, на пример, мађарски краљ Матијаш Корвин, после неуспелог рата са Турском 1480/81. год. из Србије населио у јужним деловима Угарске око сто хиљада душа. Сеоба, која се може упоређивати са великим сеобама у седамнаестом и осамнаестом веку, под патријарсима Чарнојевићем и Шакабентом.

Срби су због својих изванредних војничких особина добијали и одређене привилегије, али су за њих вичито морали да

се боре, јер су и саме државне власти и Римска црква имали у односу на Србе друге планове и другу политику. На привилегије су се позивали и поштовали их, углавном, у временима тешким и ратним, када су морали рачунати са православним Србима као добродошлим чиниоцем у одбрани земље.

Дакле, ситуација са којом су се суочили православни Срби у новим областима, била је веома конфликтна: државна власт их ангажује на граници према Турској као слободне војнике, и даје им гаранције слободе вероисповедања. Са друге стране, Католичка црква, која иначе има прворазредни утицај и на државне послове, у принципу не подноси „шизматике“ у својој средини. Оне који су се населили на бискупским феудалним имањима настоје да преобрати у зависне кметове и да им наметне плаћање „десетине“. Унијаћење је перманентан план и програм. Став Католичке цркве према православнима илустроваће и следећи примери.

Надбискуп Петар Вараи се обраћа писмом грофу Ђорђу Бранковићу, где, између осталог, каже и ово:

„Бог је ову државу створио хришћанском, а не шизматичком и свакако није у вашој власти да је учините српском. Хришћански народ под хришћанским владарем треба да живи по хришћанском закону и хришћанском обреду“. Дакле, православни су само шизматици, којима се оспорава не само „закон“ и „обред“ него и само хришћанство! Хришћани су само римокатолици! Дали је и из нашег атеистичког савременика Словенца Јанеза Ста-

новника проговорио зов скривене римске вере када је, клеветујући своју властиту земљу изјавио у САД да у Босни живе „хришћани, муслимани и предшавници православне вере“? („Политика“ од 8. 11. 88).

Или други, знатно каснији случај: кардинал Колонић, савременик и „мучитељ“ избеглог патријарха Арсенија III Чарнојевића, обраћа се „информацијом“ аустријском цару Јосифу 1706. год. и обавештава га да су Срби погрешно схватили привилегије које им је дао цар Леополд и погрешно их тумаче „те изводе да је по гласу истих њима дозвољено не само да буду шизматици, већ да као такви, одељени од Католичке и римске цркве, и даље остати могу. Но то им се не може никако допустити, јер не само да то наша света католичка вера забрањује, него је одлучно противно и самом државном разлогу. Искуство нас довољно учи што је све разлика у вери по Угарској починила у недавно прошла времена, а историја нам показује што се све догађало због тога и у другим крајевима света. Стога ваља настојати, али без велике галаме и вређања, да се тај илирски или рашки народ помало сједини са Римском црквом, од које се, уосталом, ионако много не разликује“.

У свим областима у Аустро-Угарској било је више или мање успешних покушаја превођења православних у унију. Унијађени су Срби у Лици и Крбави, у Хрватској и Славонији, у Срему, Банату и Барањи. У области које су биле насељене православнима, плански су насељавани унијађени из Галиције, чији су преци ушли у унију са Римом на саборима у Брест-Литовску и Мукачеву (о чему је било речи у ранијим бројевима „Каленића“). У Бачку су унијађени Русини досељени и насељени у Руском Крстуру 1746. год. и у Куцури 1763. год. за време Марије Терезије, која је 1741. г. донела чак и „рескрипт“ да у Хрватској „није призната никаква друга вера осим римокатоличке“. „Рескрипт“ није могао да се одржи, јер су политичке прилике принудиле исту царицу да само две године доцније, 1743. г. потврди све раније издате привилегије. У Босну су досељени унијађени из Галиције око 1876. год. Данас се одржала само мања група око Бањалуке.

Притисак на православне и опасност од унијађења у Аустро-Угарској, увек и свуда, био је изузетно велик. Илустроваће нам га само један детаљ из писма митрополита Стефана Стратимировића, упућеног епископу далматинском, а потоњем српском патријарху, Јосифу Рајачићу, 29. јануара 1835. год.: „Ако и савим мали број кућа или становника приступи унији, то се одмах унијатима зида црква, а затим ће се ова зараза на све стране ширити...“

У историју су ушле две „успеле“ уније, познате као *Марчанска* и *Жумбачка унија*. „Успех“ или жалосне епизоде, које бацају ружну сенку на римску црквену политику у односу на хришћанску православну браћу?

Марчанска унија

На подручју Карловачког и Вараждинског генералата је образована јединствена црквена област са седиштем у мана-

стиру *Марчи*. Манастир посвећен светом арханђелу Михаилу, био је сagraђен око 1609. год. на реци Глоговици код Иванић-Града, на рушевинама римокатоличког храма посвећеног Свим Светим. Око 1602. г. је подигнут манастир *Гомирје*, а око 1636. г. манастир *Леђавина*. С обзиром да је манастир Марча имао централни географски положај, изабран је за резиденцију нове српске епархије, коју је основао пећки патријарх Јован Кантул (1592—1614) за све православне у „западним странама — Хрватској, Славонији, Крањској, Штајерској и областима западне Угарске“, које су тада потпадале под власт аустријских царева.

Патријарх Јован Кантул

Ради лакшег разумевања неких поступака првих марчанских епископа, неопходно је рећи неколико речи о прозападној политици пећког патријарха Јована Кантула. Његова се јурисдикција протезала на све територије Турске Царевине, а посвећивао је епископе и ван тих територија „за све Србе у западној Угарској од Коморана до Ђура, па преко Барање, Славоније и Хрватске, све до Сењског приморја“. Патријарх Јован је 28. јуна 1609. год. у Пећи признао и потврдио епископско рукоположење Симеона за „епископа вретанијског“ (марчанског), које је у Ђуру обавио коринтски митрополит Козма.

Патријарх Јован је био опседнут идејом да је ослобођење од турског ига било могуће једино уз материјалну, политичку и војну помоћ римског папе и западних хришћанских владара. То је једини пећки патријарх за кога покојни проф. Стева Димитријевић каже да се уопште није ослањао на Русију нити јој се обраћао. Патријарх је успоставио везу са римским папом Климентом VIII (1592—1605). То је онај папа за време кога су поунијађени православни Украјинци на сабору у Брест-Литовску 1596. год. и који је, стварањем алијансе против Турака настојао да на другу страну скрене пажњу од револуције у Римској цркви и од верске борбе која се водила између католика и протестаната. Папа је тражену помоћ обећао, али под условом да патријарх претходно потпише унију са Римском црквом. Дакле, иста режија и исти сценарио као и код ранијих обраћања за помоћ папи и Западу! Патријарх, разуме се, није прихватио постављене услове. Какав је био став патријарха према унији може се закључити из једног сачуваног документа из тога времена. У манастиру Морачи је 13. децембра 1608. год. одржана народна скупштина. Са скупштине је упућено писмо савојском херцогу Карлу Емануелу. Скупштинари пишу да је народ вољан да херцога призна за свога краља под условом да буде крунисан „по закону светог Саве и светог Симеона и брата му првовенчаног светог краља Стефана“. Даље се додаје да ће народ „увијек бити за велику вјеру, зашто у наше стране нећемо ни језуита ни никога другог који би народ хришћански обра-

ћао на закон римски, зашто последице би могло бити велика скандала међу народом“.

Не обзирајући се на факта, римска пропаганда је уносила у народ смутњу протурајући тенденциозне и лажне вести о тобожњим преговорима патријарха са папом о унији. Ово је био један од разлога да је и његов марчански епископ Симеон био охрабрен да попусти пред притисцима католичког загребачког бискупа и да преко њега ступи у контакт и са римским папом.

Турске власти су биле обавештене о политичким преговорима патријарха Јована са Западом. Он је био позван у Цариград, тамо ухапшен и као политички издајних обешен. У то време је освета Турака над Србима, код којих су се све више будиле наде за ослобођење, добила свог израза и у спаљивању моштију Светога Саве на Врачару, 1594. год. што може, бар делимично, да се повеже и са политичком делатношћу патријарха Јована.

Загребачки бискупи и унија

Манастир Марча је био подигнут на феудалном поседу загребачког бискупа. По феудалном принципу „чија је област његова је и вера“ (*quius regio illius religio*), загребачки бискупи су захтевали да марчански епископи морају да признају његову духовну власт, да прекину сваку везу са Пећком патријаршијом и да приме унију — то јест да уђу у јединство са Римском црквом. Епископ Симеон, свестан да се налази у областима у којима је законом признавана само римокатоличка вера, а охрабрен контактима које је пећки патријарх Јован имао са Западом, одлучује се на компромис са сопственом савешћу. Видећи да се неће моћи одржати на свом положају ако и даље буде упоран у одбијању захтева загребачког бискупа, изјавио је иванићком жупнику Мартину Добровићу, задуженом за обраћање православних тога региона у римокатоличку веру, да ће признати римског папу и одавати дужну послушност загребачком бискупу. Овај Мартин Добровић је био син православних родитеља. Старањем љубљанског бискупа завршио је католичке теолошке школе у Грацу и био је задужен да своје сународнике обраћа у католицизам путем уније. Стари опробани метод Римске цркве.

Епископ Симеон у пратњи поменутог Мартина Добровића и уз благослов загребачког бискупа, отпутовао је у Рим. Папа га је 1611. год. потврдио за владика „католичких Срба грчког обреда“, а цар Фердинанд му је издао царску потврду 10. јануара 1612. У овој потврди се наређује свим крајишким заповедницима да помажу епископа Симеона, пошто се он стара „да исправи верске погрешке и уништи отпор према правој римокатоличкој вери“.

Симеон је примио унију са Римском црквом, али у народу о томе није говорио. Сматрало се у народу да је поклоњење загребачком бискупу и папи у Риму само ствар куртоазije и верске политике. Загребачки бискуп Петар Домитровић, такође пореклом из српске православне породице, давао је унијатском епископу

одрешене руке у организовању епархијског и верског живота. Уступио му је манастир Марчу и околна земљишта. Међутим, ни загребачки бискуп ни остали пропагатори уније нису били задовољни резултатима епископа у односу на ширење уније у народу. Стога је у наведеним круговима решено да се пронађу шест способних православних крајшника, школују у загребачком језуитском сјеменишту (богословији) и систематски припреме за мисионарски рад међу својим земљацима. Истовремено су учињени потребни кораци да се православни калуђери и свештеници, који су хтели да пређу из Турске у Аустрију, враћају натраг под изговором да су туски шпијуни.

Симеона је на марчанском трону наследио марчански игуман Максим Предојевић (1630—1642). Цар га је одмах потврдио убеђен да ће Максим извршити царско наређење и своје обећање, и да ће отићи папи у Рим на посвећење. Уместо тога, он је са средствима која је сакупио народ за његов пут, отишао у Пећ и био посвећен за епископа од стране српског патријарха Пајсија (1614—1647/8).

Створена је пометња. Загребачки бискуп Бенедикт Винковић предузима акције преко Конгрегације за пропаганду вере у Риму и аустријског цара да се овај „шизматички епископ“ смени на његово место постави фрањевачки калуђер Рафаило Леваковић. Да би предупредио ове намере, Максим обавештава Беч да ће ићи код папе у Рим, а истовремено на све могуће начине одуговлачи да изврши своје обећање. У томе га је затекла и смрт 1642. год. Уместо натураног калуђера Леваковића, народ је изабрао за епископа Гаврила Предојевића (1642—1644). Посветио га је за епископа пећки патријарх. Марча је бројчано појачана доласком групе монаха из манастира Рмња. Епископ Гаврило је избегао да током свог двогодишњег управљања епархијом оде код папе у Рим, и умро је као православан. Међутим, његов наследник на трону, гомирски архимандрит Василије Предојевић и после њега Сава Станиславић, прихватили су унију и за епископе посвећени су у Риму. Ситуација се продужава. Епископи су унијати, али ништа не раде у народу и свештенству на пропагирању и ширењу уније. Штавише, без обзира на прекоре и бечког двора и загребачког бискупа, учвршћују православље. Владика Сава зида нову манастирску цркву, уређује резиденцију епископа... Дакле, ни рат ни пакт. Ни уније у народу ни чистоте православља у епископу. Стога загребачки бискуп снује и планира, још за живота владике Саве, да будућег епископског наследника пронађе међу неколико заврбованих калуђера, похлепних на новац и власт, који ће се усрдно заузети за дело уније. Заврбовани су: лепавински калуђер Симеон Кордић, коморански архимандрит Јован Дјаковић и марчански јеромонах Гаврило Мијакић. Изабран је Гаврило Мијакић. Са њим се завршава серија марчанских епископа који су тражи-

ли од папе благослов завршење своје епископске службе, али нису прекидали везу и са пећким патријарсима.

Павле Зорчић, прекида све везе са Патријаршијом у Пећу

Године 1670. је откривена завера бана Петра Зрињског и његовог шурака Крсте Франкопана. Епископ Гаврило Мијакић је осумњичен за саучесништво у завери. Ухапшен је и затворен у Сењској тврђави. Пропагатори уније и бечки двор без избора и питања народа, неканонски *посиљвају* Србима за епископа Павла Зорчића, васпитаника језуитских школа у Загребу и Болоњи, одушевљеног и бескомпромисног поборника уније. Са Павлом Зорчићем, односно са јануаром 1671. год. када је дошао на марчанску епископску катедру, *унија са Римом* постаје стварност. У српском народу марчанске епархије настају проблеми, који су по правили пратили сваку унију са Римском црквом: деобе, сукоби, мржње... Плодови сатанини, а не Божији, јер „*зло дрво плодове зле рађа*“ (Мт. 7:17).

Павле Зорчић је 1671. г. положио заклетву пред загребачким бискупом; папу признао за јединог поглавару Цркве и исповедао католичку веру. Прекинуо је сваку везу са Пећком патријаршијом. Народ, свештеници и монаси се дижу на отворен устанак, који је 1672. год. угушен у крви. Четрнаест калуђера побуњеника је обријано. Послани су као робови да на Малти изграђују бедеме или приковани на галије окончају своје живљење. И поред овога, Зорчићева инсталација у Марчи је онемогућена. Уз помоћ војних власти, далеко од очију и народа и свештенства коме је постављен за владика, уведен је у епископску службу у Крижевцима, а не у Марчи, као седишту епархије. Одатле је отишао на потврду и поклоњење папи у Рим.

До своје смрти 1685. год. Зорчић је живео у вечитом страху од народа коме је био духовни старешина, углавном у приватној кући у Загребу, која је била купљена са планом да се у њој отвори унијатска богословија. Ретко је обилазио епархију, а још ређе је навраћао у манастир Марчу.

Епископи после Зорчића су били такође унијати. Бивали су постављени од власти, а не бирани од народа. Рукополагали су их русински (украјински) унијатски епископи.

Патријарх Арсеније III Чарнојевић и унијати у Марчи

Тек што је мало средио прилике међу Србима који су са њим прешли у Аустрију, патријарх Арсеније Чарнојевић је 5. марта 1692. год. издејствовао од цара у Бечу дозволу да обиђе народ и цркву у Крајини, „да поучи српске калуђере и свештенике грчког обреда и потчини их својој законитој духовној власти...“. О својој посети је обавестио народне прваке, монахе, свештенике и надлежног епископа, а тада је то био унијат Исаија Поповић (1686-1701).

У децембру 1692. год. патријарх се у пратњи 200 до 300 наоружаних пратилаца, појавио у Крајини. Народ је ликовео и дочекао патријарха као избавитеља. Владика Исаија у Крижевце и Лепавину, пред патријарха шаље свог изасланика, али се сам није појављивао. Световне власти, у страху од народних немира, саветују епископу Исаји да не избегава састанак са патријархом „не из покорности, него због пука...“. Има података (који потичу из кореспонденције кардинала Леополда Колонића и млетачког унијатског архиепископа), које наводи проф. др Д. Кашић, да је епископ дошао са својим калуђерима да се поклони патријарху, да се одрекао уније и католичке вере, и да је од стране патријарха потврђен у епископској власти.

После посете патријарха дошло је до нешто сношљивијих односа између народа и унијатских владика Гаврила Турчиновића (1701—1707) и Григорија Југовића (1707—1709). Међутим, када је на катедру постављен унијатски епископ Рафаило Марковић (1711—1726), човек груб и наслртљив, дошло је поново до нереда, који су 1715. г. прерасли у побуну. На челу побуне је православни свештеник Никола Поповић из Вел. Писанице. Побуњеници захтевају да им се убудуће за епископе постављају православни кандидати. Унијате не признају за своје духовне старешине. У време народних немира владика Рафаило је наредио да се на самом црквеном прагу манастира Лепавине убије игуман Кондрат, који је својим телом хтео да спречи унијатског владика да уђе у храм. Свештеник Никола Поповић шаље жалбе у Беч цару и у Карловце, митрополиту. На сабору у Срем. Карловцима 1726. год. Николу Поповића је сабор прогласио за протопопу, архијерејског намесника марчанског владичанства, са титулом „хорвацки протопоп“. Митрополит Мојсије му је издао грамату.

Поис унијата и православних

Протопоп Никола преко Беча инсистира да се образује „царска комисија“ која ће утврдити ситуацију у марчанској епархији. У овоме му увелико помаже Србин капетан Михаило Микашиновић, који је због заслуга доцније постао фелдмаршал и барон. Званична комисија је образована. Она је у присуству марчанског унијатског епископа Григорија Вучинића обишла све српске парохије у Варајдинском генералату и утврдила да се ту није нашла ни једана унијатска кућа. Чак у самом манастиру Марчи, седишту епархије, поред владике су само три његова придворна калуђера признала да су унијати.

На основу налаза „царске комисије“, узалудна су била настојања православних Срба да се из Марче уклони унијатски епископ и постави православни. По савету Римокатоличке цркве, царски двор у Бечу је донео решење 10. априла 1784. г. да се за православне може основати нова епархија са седиштем у манастиру Лепавини, а да у манастиру Марчи мора да остане унијатски владика.

Карловачки митрополит Викентије Јовановић је, на основу наведеног решења, одмах, у споразуму са народом, поставио за владу Симеона Филиповића, али не са седиштем у Лепавини него у Северину код данашњег Бјеловара. У исто време је гроф Штрасолдо у Марчи инсталирао новог унијатског епископа. Такав поступак је до те мере узбудио и узбунио православне Србе, да се за свега неколико дана код Чазме окупило око шест стотина побуњеника, који су имали за циљ да из Марче силом протерају новопостављеног унијатског епископа Силвестра Јовановића. Овај, видећи опасност, је са своја три калуђера побегао у Загреб. Идуће, 1736. г. је избио нови сукоб и нова буна. Народ тражи да му се преда Марча. Без обзира на сва образложења и разлоге, Беч поново опредељује 1738. год. да се Марча стави под јурисдикцију загребачког римокатоличког бискупа. Озлојеђеност у народу је достигла врхунац. У ноћи 17. јуна 1739. год. манастир Марча, коначи и помоћне зграде — нестали су у пламену.

Унијати су заувек напустили Марчу и настанили се на епархијском имању у Прибићу, где је основана нова унијатска епархија — свидничко-марчанска. Унијатима су и даље били главни ослонац не преобращени православни Срби, него досељени унијати из Галиције. Из њихове средине је и изабран за свидничког епископа, бивши игуман унијатског манастира Св. Николе у Мукачеву — Габриел Палкович.

Свидничко-марчанску епархију је укинуо папа Пије VI. Епископ Василије Боничковић (+ 1785) је преместио резиденцију у бивши фрањевачки самостан у Крижевцима, где је 1777. год. основана нова унијатска Крижевачка епархија. Она и данас постоји. Године 1923. под јурисдикцију крижевачке унијатске епархије су подвргнути сви унијати у Југославији: Русини, Украјинци, Македонци, Румуни, Хрвати. Данас их је у Југославији око 60.000 и широм земље имају 62 жупе (парохије).

Православно памћење манастира Марче остало је живо и непрекинато, као православно центар окупљања оних који су морали да напусте своју матичну државу и цркву. У наше време у САД је тадашњи владика источноамерички, др Сава Вуковић (сада епископ шумадијски), у спомен на стару Марчу, основао Нову Марчу, као женски манастир, да као некад стара Марча, буде центар окупљања православних Срба, који су далеко од отаџбине.

Жумберачка унија

Досељавање ускока

Крајем петнаестог и почетком шеснаестог века опустеле су многе граничне области између Турске и Аустрије. После турског освајања Лике и Крбаве (1528. г.) у граничне области Турци насељавају Србе из Подунавља, Посавине и Подриња. Многи од њих беже у Аустрију, или

како се то тада говорило, „ускачу“. Између 1530. и 1550. год. они доспевају и до најзападнијих хрватских области, које су се простирале југозападно од најзападнијих хрватских области, које су се простирале југозападно од Загреба, дуж границе између Хрватске и Словеније. По властелинском граду Жумберку, цела област се некада називала жумберачка област.

Иако су православни Срби били насељени у опустелим пределима, као радна снага на феудалним добрима, а у ратним временима као војна заштита против надирања Турака, од почетка је према њима заузет резервисан став, јер су били „шизматичи“. Били су одвојени од остале масе својих суграђана, окружени самим католицима, али захваљујући свом свештенству, Срби су у вараждинској области успели да се верски и национално одрже читавих сто двадесет година (1530. до 1750).

Принципи и методи чишћења области од „шизматика“

Жумберачка област је била под духовном влашћу љубљанског католичког бискупа. До оснивања Марчанске епископије (1609) и настојања загребачког бискупа да ову епархију поунијате и потчине под своју духовну власт, нема података о насилничким намерама љубљанског бискупа на православље у жумберачкој области. Неке су породице, издвојене од главних насеља, прелазиле у католицизам. Познати загребачки бискуп Петар Домитровић (прва половина 17. в.) био је директан потомак покатоличених вараждинских ускока. Међутим, од 1625. год. под утицајем ширег размаха уније у Марчанској епархији, Ратни савет у Грацу је почео да предузима мере да и жумберачку област очисти од „шизматика“. Идеју је свесрдно прихватио љубљански католички бискуп Томо Хрен. Он, преко папског нунција у Бечу, за своју делатност „чишћења“ тражи подршку и од државних власти у Бечу. ангажује и жумберачког Ернеста барона Парадајзера и ректора загребачке језуитске богословске школе Петра Љубића.

Први корак удружене црквене и државне акције против вараждинских православних Срба своди се на то и да се из Жумберка пре свега протерају сви свештеници православне вере, да би се тако обезглављен народ лакше могао да потчини Римокатоличкој цркви. Захтевалесу се ужурбане и хитне акције. Међутим, капетан Ернест барон Парадајзер, подстакнут политичким и војним разлозима, инсистира да се према Србима поступи тактичније и разложније. Он се у потпуности слагао са принципом чишћења области од „шизматика“, али је сматрао да би ужурбани и насилнички поступци, које је предлагао бискуп Томо Хрен, били војно и политички штетни. Барон Парадајзер је био реалнији и ишао је на дуге стазе. „Насилно протерати или одстранити православне свештенике — писао је Парадајзер — није саветно. У Жумберку има 200 Срба за оружје. У Славонији их је око 6.000

(данашња северна Хрватска), а у Приморју око 1.000 људи. Ако би им свештенике протерали, подигло би се свих 9.000 Срба на оружје и прешли би у Турску“. Парадајзер се залагао за то да се забрани долазак нових православних свештеника, било са које стране, у вараждинску област, па „када садашњи свештеници изумиру (а било их је тада у Жумберку свега тројица!), у невољи ће се народ морати обраћати римокатоличким жупницима и помало ће се на њих свикнути“.

Принцип барона Парадајзера је прихваћен као најбољи и најсигурнији метод за унијаћење православних Срба у Жумберку. Чекало се да умру постојећи свештеници, а у међувремену су међу православнима одабрана даровита деца и школована у загребачкој језуитској богословији и припремана за мисионаре и пропагаторе уније међу својим саплеменцима. У Пропагирању уније међу жумберачким православнима су се ангажовали и свидничко-марчански унијатски епископи. Иза свега стоји ревносна државна власт у Грацу и Бечу. Др М. Грујић, изванредни позналац прилика у вараждинској области тога времена, с правом каже да су „удружене црквене и државне власти отпочеле нову акцију против Срба, против човечности, правде и правичности, са пуно лукавства удруженог са насиљем и безобзирношћу“.

Присилно унијаћење

Удруженој делатности Римске цркве и државе упереној против православља у вараждинској области, одупирао се народ са свега два свештеника, који су опслуживали око 700 православних домова. У помоћ су им повремено прискакали гомирски калуђери и један ђакон.

Оба свештеника су се разболели и убрзо умрли, један за другим (1750. и 1751. год.). Пропагатори уније су сматрали да је кукнуо последњи час. Године 1750. је објављена одлука о забрани уласка православних свештеника на територији Жумберка, уз претњу најстрожијим казнама. Генерал гроф Петаци се залагао својим ауторитетом да се жумберачки православни подвргну духовној власти унијатског свидничко-марчанског епископа. За пароха у Жумберку постављен је, напредлог војних власти, унијатски калуђер Гаврило Палковић (1751). За унију су придобијени и многи Срби, млађи подофицири и официри, уз обећање да ће бити унапређени. Поред тога, њима су њихове више војне старешине унију сугерисале, малтене као војну обавезу, јер је „превођење Жумберчана у унију потајна жеља царице Марије Терезије“, којој су крајишници верно и предано служили. Официри су постали пропагатори уније и збуњеном и преплашеном народу, а пре свега међу својим најближим рођацима. Калуђер Гаврило Палковић, наметнути парох у Жумберку, био је ипак најбезобзирнији и најревноснији у обраћању својих парохијана у унију. Подржан од стране државних власти, унијатски калуђер Гаврило Палковић је био постављен у

Жумберку за епископа православних Србима, који су се свим силама опирали увођењу уније.

Узалудни су били протести Бечу православног горњокарловачког епископа Данила Јакшића; узалудни су били његови захтеви да се образује неутрална државна комисија која ће непристрасно установити колико је у Жумберку унијата, а колико православних, у Карловачком генералату је „делио правду“ не Беч, него озлоглашени гроф Петаци. Он брутално и без компромиса спроводи свој план. На његове се поступке жали чак и министар Берштајн, коме је поверена брига о српским пословима. У једном извештају царици Марији Терезији, Берштајн обавештава Царицу и о овоме: „Војна лица, особито гроф Петаци, понекад дају и потпуно невине православне свештенике немилосрдно бити, тешким ланцима окивати и у тамнице затварати; као што је, између осталог, често помињани гроф Петаци, четворицу таквих свештеника злостављао на горе поменути начин само зато што су дошли у жумберачки срез да крсте децу својим једноверцима; а на другом месту, опет, један унијатски свештеник је везао једног православног свештеника за јасле, као коња у коњушници, и натерао га да одатле једе и пије, а чинио му је и друга безчашћа само зато што му је матери на самрти свете тајне извршио...“

Без обзира на насиља и терор, унија је слабо напредовала. То се види и из следеће чињенице: Године 1758. владика Данило Јакшић је примио из Жумберка представку, коју је у име свих православних, потписало тридесет и једно домаћинство. Потписници инсистирају да Владика замоли Царицу да не допусти „да на сиромаше силом унијате...“ Они затим наводе да ће својој царици верно служити и за њу верно умирати, као што су то чинили и њихови преци, али наглашавају да од „своје Источне цркве и вјере нијесмо намени одступити ни живи ни мртви, нити ћемо својом вјером превјерити“.

Владика Данило Јакшић и карловачки митрополит Павле Ненадовић су се обраћали царици с молбом да се наредба у Жумберак — стави ван снаге. Владика Јакшић је и лично путовао у Беч да би убрзао решење жумберачког проблема. Том приликом, пролазећи кроз Жумберак, доживео је грдне неприлике. Гроф Петаци унијатски владика Божићковић су му спречили пролаз, а православном народу, који је жељно очекивао свог Владику, било је званично саопштено да ће сваки онај који се „усуди да га прими у свој дом или на конак, бити лишен живота, а кућа му бити спањена“. Кључеви од свих успутних православних храмова били су одузети и предати државним властима. Две стотине наоружаних крајишника, католика, пажљиво је мотрило на Владику приликом његовог преласка кроз жумберачку област.

Жалбе и владике Јакшића и карловачког митрополита, у Бечу су нотиране, али се по њима није ништа предузимало. Тако је, на пример, 1761. године Царица издала рескрипт да се у Жумберку изврши попис

унијата и православних, али до пописа није дошло. Четири године доцније (1765), на поновно ургирање горњокарловачког владике и сремскокарловачког митрополита, Царица обећава да ће наредити да се „испита колико се неунијата још налази у Жумберку и после тога ће донети одговарајућу одлуку“. Само обећања одлагања. Најзад је нови карловачки генерал Прајс могао да 11. јануара 1769. год. обавестио Ратни савет да у Жумберку постоји још само једна православна породица са седам чланова домаћинства и једна инокосна жена! Прајс узгред додаје да су ранији генерали имали право што су забрањивали да православни свештеници и владика посећују Жумберак, „јер се било бојати сигурне опасности да би народ отпао од уније“. Те исте 1769. године, коначно је забрањено „под претњом тешке казне“ да православни владика Данило Јакшић, „ни он ни његови наследници“ — било којим путем покреће питање своје духовне јурисдикције у Жумберку. И то је био крај. За двадесет година — од 1750. до 1770. — у Жумберку је присилно поунијажено 700 православних домова са двадесет и шест храмова и око четири хиљаде житеља. Са губитком православне вере народ је заувек изгубио и своју српску националну припадност.

Тако је под најгрубљим и нечовечним притиском две силе: Католичке цркве и њој верне католичке државе, силом наметнута и у живот спроведена унија, која је у историју ушла као жумберачка унија.

Унијаћење у Лици и Крбави

Лика и Крбава су у административном погледу биле под Карловачким генералатом, а чиниле су део такозване Војне крајине. Управа Војне крајине била је 1578. год. поверена надвојводи Карлу — покрајинском кнезу Штајерске, Крањске и Корутске. Карло је основао град Карловац, седиште Хрватске крајине, коју су сачињавале капетаније од мора до Купе, заједно са Жумберком. Из тих области је образовао Карловачки генералат. Славонска крајина све до реке Драве, са седиштем у Вараждину, образовала је Вараждински генералат. Команду и у једном и у другом генералату су имали Карлови племићи. Капетани су могли да буду и хрватски племићи. Једина призната вера била је римокатоличка вероисповест. Ово је важно унапред поменути да би се разумео судар, који ће настати са досељавањем у ове области „пребега“ или „ускока“ православне вере.

За време аустријско-турског рата 1593—1606. г. веће групе пребега из Турске насељавају се у Карловачком и Вараждинском генералату и појачавају мања српска насеља, која су ту већ постојала из ранијих времена. Православни пребези

служе као перманентни граничари. Уживали су извесне привилегије и имали неку врсту самоуправе. Војна крајина је „развојачена“ 1871/73. год. Срби су тада изгубили све стечене повластице и подвргнути су под власт аутономне Хрватске, која је била под централном угарском управом. Ово су општи историјски и географски оквири у којима се одвијала историјска судбина православних Срба досељених у Лику и Крбаву.

Међу православним досељеницима у Лици и Крбави отпочела је католичка пропаганда одмах по њиховом доласку. Интензитет пропаганде је зависио од политичких и ратних прилика. Главни актери у обраћању православних у унију били су загребачки и сењски бискуп и њихови специјализовани мисионари, међу којима се истицао својом ревношћу архијакон сењског бискупа Марко Месић. Дворски ратни савет у Грацу, који је био спона команде у Војној граници са Ратним саветом у Бечу, јавно и тајно је подржавао и потпомагао мисионарску делатност Католичке цркве међу православним Личанима.

Атанасије Љубојевић одлучни борац против католичких пропалагандаста

По доласку у нове крајеве црквена организација у правом смислу није ни постојала. Само дубока и чврста вера народа, подржавана од малог броја свештеника и калуђера, одолевала је притисцима и католичких пропагандиста и грађанских власти које су стајале иза њих.

Црквена организација је знатно ојачала доласком добробосанског митрополита Атанасија Љубојевића на аустријску територију. Са овом личношћу су повезани многи догађаји у неравноправној борби између агресивног католицизма и обесправљеног православља у Лици и Крбави.

Све до Пожаревачког мира (21. јула 1718.) православни живаљ у Војној крајини био је највише изложен притисцима загребачког бискупа, а после мира, злостављањима и својих команданата и официра, међу којима није било ни једног српске националности. Спрег црквених и војних неправди према православном народу био је повод и узрок неколиких побуна у Лици и Крбави између 1719. и 1732. год. Побуне је могла да угуши једино редовна царска војска. Казне изречене побуњеницима су биле ригорозне. Тако је, на пример, вођа побуњеника у Оточцу био расчечен. Писару Гајићу је најпре одсечена десна рука, а затим глава. Побуњеницима је заплењена целокупна имовина. Када су Срби почели да напуштају граничне области и враћају се у Турску, јављају се два предлога којима се обећава спасење: Католичка црква преко сењске и загребачке бискупије обећава спас у католичењу или унијаћењу, а Дворски ратни савет у Бечу, преко личких капетана Тадије Колака и Ђуре Хољевца, врбује Личане да се населе дуж јужних граница Баната, да би били искоришћени као заштитни бедем против упада Турака. И један и други предлог је

имао ограничен број присталица. За отпор унијаћењу оптуживан је епископ Љубојевић. Стога су архиђакон Месић и сењски бискуп Мартин Брајковић успели да из Лике и Крбаве протерају епископа, главну препреку за успех њихове работе. У међувремену, захваљујући настојањима патријарха Арсенија Чарнојевића, српске привилегије су 1696. год. протегнуте и на Србе, који су живели у Карловачком генералату. Цар је потврдио и Љубојевића за епископа. Он је у два наврата покушао да се врати у своју епархију и резиденцију, која се налазила уметку Лици (1700. и 1703. год.) али су Месић и бискуп Брајковић омели његова настојања. У овом кратком периоду, који је са становишта бечке политике требало да буде повољан за православне Србе, Месић и бискуп Брајковић су створили тако напету ситуацију да су веће групе Личана прелазиле у унију да би се ослободиле недаћа које је наметала Римска црква.

Епископ Љубојевић, у немогућности да се врати у Медак, подигао је манастир *Комојовину* и тамо пренео своју епископску резиденцију. Одатле се до краја живота борио против католичке пропаганде, која је имала за циљ да његову епархију преведе у унију. Унијатски марчански епископ Југовић (1709), а потом нови „влашки“ (унијатски) епископ свиднички Рафаило Марковић, служећи се најподлијим средствима, настојали су да епископ Љубојевић буде протеран из Хрватске. Само политички разлози су навели команданта Банске крајине, грофа Петра Кеглевића, да саветује Дворском ратном савету у Бечу да се не поведе за оптужбама унијатских владика Југовића и Марковића.

Силејске йосле смрти епископа Љубојевића

Преко сењског и загребачког бискупа Католичка црква је издејствовала код Ратног савета у Грацу да за наследника епископа Љубојевића именује унијатског марчанског епископа Рафаила Марковића. Православни Личани одбијају да га прихвате за свога духовног вођу. Врши се ужасан лични и колективни притисак, због кога је у Лици и Крбави дошло до буне. Ратни савет у Грацу је затражио од Дворског ратног савета у Бечу војну помоћ да се угуши буна и да се „искорени шизматичка секта и усади права католичка вера“. Беч, далековидији од Ратног савета у Грацу, уместо слања војске, за епископе је потврдио православне кандидате и то Данила Љуботину за епископа карловачког и Дионисија Угарковића, за епископа костайничког. Ратни савет у Грацу је упоран. Он поново предлаже Бечу 1714. год. да се именовањима не дозволи долазак у епархију и да се вођење епархија повери неком од унијатских калуђера из Марче. Осим тога, у Карловцу, по њиховом тврђењу, већ постоји епископ — унијат Рафаило Марковић, па нема никаквог смисла да се тамо поставља још један —

Данило Љуботина. Да би се ствар још више запетљала, сењски бискуп Раткај и наведени унијатски епископ Рафаило Марковић послали су у Лику и Крбаву католичке монахе капуцине, на челу којих је био неки фра Казимир, као специјалиста за обраћање „шизматика“. Сматрали су да ће унијаћење народа обесмислити долазак православног епископа у ове епархије.

И у овом смутном времену у току 1714. год. у Лици и Крбави сумање групе придобијене за унију. Мисионари су се служили веома грубим и недозвољеним средствима. Ишло се тако далеко да је Ратни савет у Грацу, иначе ватрени заступник католичкења православних Срба, био принуђен да преко генерала Рабате упуту оштар укор унијатском бискупу Рафаилу Марковићу због његових насилничких поступака. После овога је дошло до извесног смирења. Истина, циљ католичких пропагатора је остао исти али су они сада само мењали своје методе. Тако, онемогућавано је подизање православних храмова и епископских резиденција, чињени су покушаји да се у неке парохије убаце, „опрезно и деликатно“, свештеници унијати. Међутим, православни епископи, потпомогнути свештенством, народом и неким народним официрима, радили су свој посао као да наведена ограничења и наредбе и не постоје. Стога је у Лици, 1731. год. дошло до великих хапшења. Ухапшени су неки народни официри, а 1736. год. су затворени и епископ Љуботина и његови свештеници Латас и Поповић. Али исте, 1736. год. долази до новог рата између Аустрије и Турске. *Срби су йош требни да бране аустријске йранице*. Ухапшени Владика и свештеници су пуштени на слободу. Кажњени су само мањим новчаним казнама. Беч — позивајући се на цареву „заштитну диплому“ из 1715. год. којом су у Хрватској биле обнародоване народноцрквене привилегије — врши мобилизацију. Наизглед, унијатски притисак јењава. Раније обраћени у унију се враћају православљу. Католичка црква бележи још један неуспели негативни поен у својим настојањима да православне Србе у Лици и Крбави покатоличили или поунијати, а преко тога и *однароди*. И овде се показало да „не може зло дрво родова добријех рађати“. (Мт. 7:18).

Видели смо да је унијаћење била историјска и црквена несрећа, са страшним последицама. Међутим, Римска црква, пишући о унији и унијаћењу ни данас не ставља овај феномен у стварне историјске оквире и не даје му стварну црквену и историјску оцену. Наш савременик, истакнути католички теолог др Јурај Коларић, пишући о унији у Хрватској, тумачи њен настанак на следећи начин: „Ови „пребјежи“ и православни досељеници у Хрватској, дошли су у додир са католицима, а последице заједничког живота су се одразиле и у покрету за сједињење са Католичком црквом“. (Види „Православни“, Згб. 1985, издање Веритас, стр. 164). И то је све. Без коментара.

Унијаћење у Славонији, Барањи и Срему

Крижевачки унијати йропаирају унију

Покушаји унијаћења у Славонији нису престајали током целог осамнаестог и деветнаестог века. Било је успешних и мање успешних унија. Али, слободно се може рећи, да ни један покушај није имао трајнијег успеха, јер су уније, у већини случајева, нестајале заједно са силаском са сцене њених главних пропагатора.

Велику улогу у ширењу уније у Славонији су имали унијатски епископи из Крижеваца. За време славонског владике Јосифа Јовановића Шакабента (1781—1783), унијатски епископ тек основане крижевачке унијатске епархије, Василије Божићковић (понегде се помиње као Божићковић) је успео да подмићивањем и лажним обећањима многе православне придобије за унију. Нарочито у Бјеловару и Писаници.

Унија није имала чврсте корене. То се види и из тога што су славонског епископа Јосифа Јовановића приликом обилазке епархије и прве посете Вараждинском генералату, Срби унијати дочекали као свога владика, без обзира на забрану и унијатског владике и државних власти. Молили су владика Јосифа да их поново прими у Православну цркву, јер су, како су му говорили, „преварени од пропагатора уније“. Тада је жандармерија имала пуне руке посла. Бјеловарски затвор је био препун оних који су се обраћали епископу Јосифу са својим молбама и жалбама.

Позивајући се на „Патент о толеранцији“ цара Јосифа II из 1781. год. епископ Јосиф је без ограничења примао повратнике у православље и ослобађао их за две године од уобичајеног плаћања бира.

И за време Јосифовог наследника Кирила Живковића (1786—1807) било је озбиљних покушаја унијаћења у селима Беденику и Ласовцу код Бјеловара.

Дишничка унија. Тврдоглави йой узрочник уније

У селу Дишнику у Мославини је трајала унија од 1841. до 1853. Ушла је у историју као *Дишничка унија*. Трајала је толико дуго колико је у селима Дишнику, Подгарићу и Прокопу поповао православни свештеник Андрија Бинач. Ово је, изгледа, једина унија која није настала као резултат директне римокатоличке или унијатске пропаганде, већ је била последица неразумног и тврдоглавог понашања месног свештеника. Било је то овако: На подручју парохије је постојао ненасељен, запустел манастир. Свештеник Андрија Бинач је дошао на идеју да се поруши манастирска црква и да се од тога материјала сагради парохијски храм у селу Бршљаци. Народ, који се од старине са посебним уважавањем односио према за-

пуштеној манастирској цркви, супротставио се настојању свога тврдоглавог свештеника. Из сукоба народа и свештеника изродио се народни инат. У име парохијана Дишника, тројица домаћина се обраћају унијатском свештенику у Великој Писаници и обавештавају га да село жели да пређе у унијате. У спор се укључио и унијатски крижевачки епископ Смичиклас. Он даје своју сагласност, не обзирајући се на побуде. Једино тражи да се парохијани појединачно изјасне о својој жељи за прелаз у унију. Почело је сакупљање потписа. У року од само месец дана за унију се изјаснило сто тридесет парохијана села Дишника, Подгарића и Прокопа. Највише их је било из Дишника.

За новообраћене унијате је у веома кратком року подигнута посебна црква у Дишнику.

Унија је била кратког века. Трајала је од 1841. до 1853. год. Дакле, свега дванаест година, односно све док свештеника у Бршљацима није заменио нови свештеник — Андрија Штековић. Његовим заузимањем и залагањем, уз ангажовану помоћ славонског епископа Стефана Поповића (1839—1843) и последњи унијат се вратио у крило своје цркве. Ово наводимо као епизоду која илуструје да је римска пропаганда желела да искористи сваки повод и сваку ситуацију и да, без обзира на мотиве, повећава број унијата.

Са нестанком Дишничке уније није нестала и католичка пропаганда међу православнима за прелазак у унију, коју је обилно и свестрано помагала државна власт. Пропаганда није јењавала чак ни крајем деветнаестог и почетком двадесетог века. Славонски епископ Мирон Николић (1910—1941) је уложио много труда и умешности да спречи покушаје унијаћења у славонској епархији. Мета унијатске пропаганде и делатности је била посебно усмерена на село Пргомеље код Бјеловара.

УНИЈА У БАРАЊИ

Период Њојона и Период мира

Живот Православне цркве у Барањи може се посебно посматрати и пратити кроз три прилично издвојена историјска раздобља:

Од 1420. год. када су почела насељавања православних Срба у Барањи, па до пада Деспотовине (1459);

од пада Барање под турску управу (1543) до избијања „Бечког рата“ (1683) и трећи период који настаје после „ослобођења“ од Турака — „Бечког рата“ и Карловачког мира (1699).

Рани период карактерише директно прогоњење „шизматика“ од стране Католичке цркве. Тада се помиње ревносни инквизитор, неки Јаков од Маркије, који је успео да из Барање „искорени све рашке шизматике и босанске јеретике“. Међутим, после угарских ратова са Турцима 1480/1481. год. краљ Матијаш Корвин, а по угледу на њега и остали угарски великаши, је плански доводио православне Србе из Турске и насељавао их на својим

имањима, гарантујући им при том верску слободу и ослобађајући их плаћања „десетине“ подручним римокатоличким бискупима. Они су били вредна *радна снага* на феудалним имањима мађарских поседника и довољно сигуран *одбрамбени бедем* против упада Турака у угарске земље.

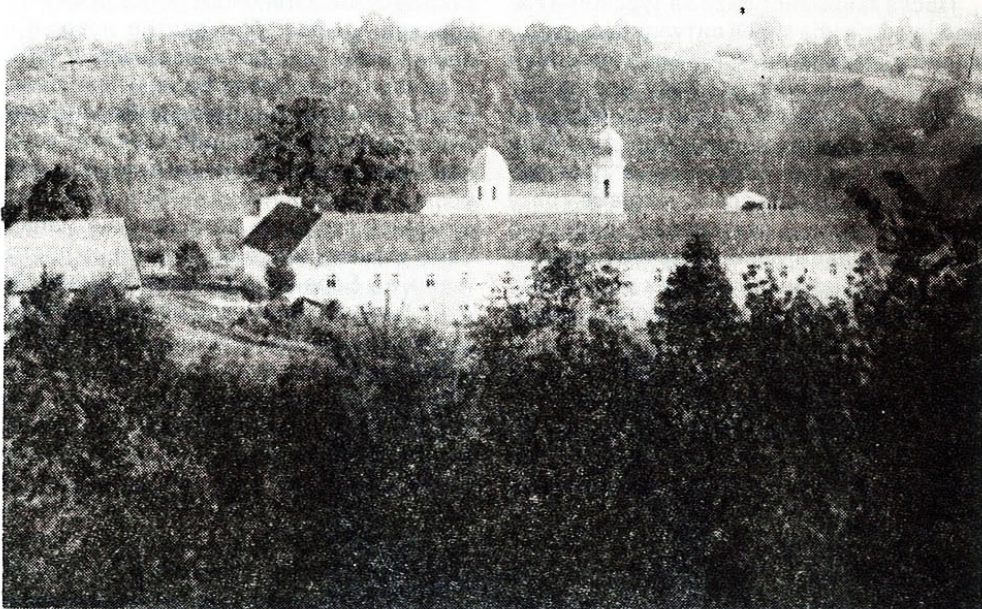
У периоду под Турцима, после освајања Барање 1543. год. у Барању је повећано досељавање Срба из Турске. У то време се помињу и српски кнежеви, феудалци који су се у економском погледу изједначавали са угарским феудалцима. Дозволом бундизког везира Мустафе Соколовића, досељени калуђери из манастира Драговића, у Далмацији основали су манастир *Грабовац* (данас у Мађарској, без монаха). Црква је административно добро организована. У Печују је основана епархија, која се звала или печујска или мохачко-сигетска. За време сточетрдесе-

Манастир Гомирје

тогодишње турске управе у Барањи, православље је било стабилизовано оквири-ма организоване црквене управе.

„Ослобођење“ од Турака и унијатско духовно ђоробљавање

По „ослобођењу“ од Турака, православље је било стављено на велико искушење: под притиском политичких и црквених католичких власти, унија је добила размах и незауставно се ширила. Године 1690, деветнаест народних представника, самоиницијативно се проглашавајући за заступнике свих православних Срба од Драве до Будима, потписали су унију са Римском црквом. Као и у свим познатим случајевима унијаћења, представници су представљали и заступали само мање групе, које су за унију заврбоване већ добро познатим средствима и методама. Већина православних се отворено супротстављала унијаћењу и унији.

Велико је питање како би се у таквом на-
сртају унија развијала и како би се завр-
шила да се баш тада нису десила два вео-
ма важна историјска догађаја:

— Аустрија је против Турске отпочела ве-
лики, такозвани „Бечки рат“, а

— као последица овог рата, у аустро-
угарске земље се са народом доселио срп-
ски патријарх Арсеније Чарнојевић
(1690).

У рату против Турске Аустрији су били
потребни Срби, ратници на фронту, а при-
жељкивала је да у позадини избегне било
какве сукобе, укључујући и верске, до ко-
јих је унијаћење неминовно водило. Из
ових разлога државна власт није превише
ометала патријарха Арсенија Чарнојеви-
ћа да се, позивајући се на добијене приви-
легије о слободи исповедања вере до-
бијене од цара Леополда, отворено
супротстави унијатској пропаганди и, с
друге стране,пусти у борбу за повратак
обраћених унијата у православље. Патри-
јарх је већ 1695. год. за мохачко-сигетског
епископа поставио Јефтимија Тетовца.
Већ са овим самим актом, унија је почела
да слаби. Многи су се унијати враћали у
православље.

После завршеног рата са Турском и Ка-
рловачког мира (1699) ситуација се ради-
кално изменила. Аустрији више нису били
потребни православни Срби као ратни-
ци, већ као добри поданици. А у Аустрији
је добар поданик могао и морао да буде
само католик, или „сједињени“ (унирте).
Стога се и државна власт — која се у рату
држала на изглед неутрално — директно
укључила у акцију Римске цркве усмерену
на превођење православних у унију. Си-
туација је постала поново веома тешка. У

Манастир Грабовац у Мађарској

Барању се плански насељавају Немци и
тако се сужава и економско подручје пра-
вославних Срба. Послератне невоље и
насилничко унијаћење изазвало је 1703.
године устанак Срба у Барањи (око дана-
шњих Кнежевих Винограда и Батине Ске-
ле); а годину дана донције, 1704. год. уста-
нак Фрање Ракоција је још више ослабио
позиције православних Срба. Због тога
што нису хтели да се прикључе мађар-
ским устаницима, били су од њих прого-
њени, а у Барањи је за време Ракоцијево
буне било порушено око шездесет право-

славних храмова. Унија, рушење, безако-
ње... Опстати у православној вери било је
тешко и поред постојећих „повластица“ и
„привилегија“. Чак је и сам мохачко-си-
гетски епископ Јефтимије Јанковић — не
могавши да издржи удружене притиске
Римске цркве, унијата и државних власти
— 1703. године напустио епархију и побе-
гао у Русију. Тамо је и умро 1718. године. У
раздобљу од 1703. до 1710. год. епархија је
била упражњена. У овом времену су не-
пријатељи православља учвршћивали
своје стечене позиције. Најзад је цар Ка-
рло VI 1733. год. укинуо мохачко-сигетску
епархију и Барању, верски и национално
ослабљену, припојио будимској епар-
хији.

УНИЈА У СРЕМУ

*Браћа Лонгин и Јов Рајић предводници
унијаша*

Ни Срем нису заобишла искушења уније и
унијата. У манастиру Хоћову била је резид-
денција викара београдског митрополи-
та. Крајем седамнаестог века је ту дуж-
ност обављао Лонгин Рајић. Лонгин је био
похлепан на власт и новац. Користећи
ове две његове слабости, аустријске вла-
сти и католичка црквена пропаганда су га
задобиле за унију. Он се ставио 1688. год.
на чело пропагатора уније, и исте године
цар га је потврдио за епископа „са Рим-
ском црквом несједињених Срба у Сре-
му“ и прогласио за викара римокатолич-
ког сремског бискупа Фрање Јанија.

Унија је задобијала нове и нове приста-
лице. Оваква ситуација у Срему је угрози-
ла подручје северне Славоније где се на-
лазило 16 добро организованих право-
славних парохија. Над њима је вршио ду-
ховни надзор старешина манастира Ора-
ховице.

Манастир Лепавина

Иначе цело подручје Срема и северне Славоније је територијално припадало печујском католичком бискупу, који је настојао да за ову област пронађе погодног викара „источног обрета“, дакле унијата, како би на црквеном плану парирао делатности београдског викарног епископа са седиштем у Хопову, а био прихваћен и од „несједињених“, „нихтуниртен“, како су тада најчешће називали православне. Игуман манастира Ораховице је тада био Јов Рајић, рођени брат Лонгина Рајића, који је пришао унијатима. По наговору печујског бискупа, а и под утицајем брата Лонгина, и Јов је прешао на унију. Из Печуја, преко Хопова и Ораховице усклађивана је заједничка акција на унијаћењу Срема и северне Славоније.

У овој прљавој работи Јову и Лонгину се прикључио још један славољубиви калуђер: игуман манастира Грабовца у Барањи — Јефтимје Његомировић. У језуитској цркви у Печују свечано је прослављено „обраћање“ игумана Јефтимија у „јединоспасавајућу веру“, 18. јануара 1690. године.

После смрти унијатског епископа Лонгина 1689. год. (по неким подацима 1694. г.) цар је одредио игумана Јова за сремског унијатског епископа.

Помиње се још један сремски унијатски епископ: Петроније Љубибратић. Он је био брат митрополита Симеона Љубибратића, који је доцније отишао у Боку Которску и тамо умро између 1696. и 1702. год. За унију је Петроније заврбован у Сент-Андреји. Папа га је именовао за унијатског сремског епископа „ради сузбијања православне вере у Срему“.

Велико је питање да ли би се Срем (Барања и северна Славонија) могао ослободити сабласни уније, на чело које су стали Лонгин, Јов и Јефтимје, па најзад и Петроније Љубибратић, да се у овим северним пределима није појавио 1690. год. патријарх Арсеније Чарнојевић, који је од цара Леополда I издејствовао „привилегије“ којима је гарантована слобода исповедања православне вере.

Патријарх Арсеније је већ после прве посете Бечу навратио у манастир Грабовац (1692). Да би спречио делатност унијатског епископа, за сремског епископа је поставио Стефана Метоксијаца. У царској привилегији од 4. марта 1695. год. Стефан Метоксијац се помиње као епископ горњокарловачки и зринопољски. У сваком случају, ради се о провереном православљанину и човеку оданом патријарху Арсенију.

Године 1697. видимо унијатског епископа Петронија у Пакрацу. Пред свештеницима и народом не говори о унији и претвара се као да је одан вери отаца. Свештенство је подозревало да је епископ издао православну веру, а нарочито после 26. маја 1699. год. када је Петронија цар потврдио царским указом за „епископа Славоније и Срема“, а свештеницима наредио да се покораву свом епископу и за то им обећао да ће и они „уживати сва права и повластице које има и католичко свештенство“.

Уз подршку и благослов Патријарха, у Славонији су 1701. год. одржана два народна сабора (у Ораховици и Каменској), који су, у ствари, били протестни зборови против унијаћења и против унијатског епископа Петронија лично. Да је ствар била веома озбиљна може се закључити из тога што је после ових сабора Патријарх дошао у немилост код аустријских власти. Чак му је забрањено да употребљава титулу патријарха, а његова јурисдикција (надлежност) била је ограничена само на подручје Сент-Андреје. Наређено је да се Срби потчињавају римокатоличким бискупима на чијој територији се налазе.

Петроније је умро 1703. год. За наследника је загребачки бискуп поставио Петронијевог рођеног брата Јоаникија (Јанићија), са седиштем у Пакрацу. Нови епископ Славоније и Срема је у пролеће 1704. год. продао патријарху Арсенију пакрачку епископску резиденцију, цркву и инвентар и емигрирао у Русију. Глас савести и покајање или опет нека лична смицалица? Остало је непознато.

Унија је у Славонији и Срему губила свој замах, јер је на епископски трон у Пакрацу дошао убеђени, способни и борбени епископ Софроније Подгоричанин (1705—1710).

Случај Јефрема Бањанина

Говорећи о унији у овим крајевима, навешћемо и случај Јефрема Бањанина, само као илустрацију карактера на које се ослањала Римокатоличка црква у ширењу уније међу православним усељеницима.

Јефрем Бањанин је био наречен за епископа јегарског и великоварадског. Политичке власти су одуговлачиле да издају званичну потврду, па је он и даље вршио функцију само викарног епископа. Чувени кардинал Леополд Колонић је уочио

Јефремово нестрпљење, славољубље и жељу да што пре постане епископ. Он му је предложио краћи пут до епископске власти: прихватање уније. Јефрем је био заврбован. Отпутовао је у Рим 1699. год. и папи Инокентију XII је поднео представку — на латинском језику. Међутим, Јефрем у Риму није наишао на пријем какав му је обећавао кардинал Колонић. Увређен и постиђен, ускоро се одрекао уније, али је због тога имао великих непријатности. Чак је био и у тамници. Као покајник се вратио патријарху Арсенију Чарнојевићу, али овај, вероватно већ исувише ојађен од стране својих сарадника који су приступали унији — није примио Јефрема у састав свога клира. Јефрем је напустио Аустрију и вратио се у Турску. Примогла је патријарх Калиник и поставио за свог егзарха са седиштем у манастиру Павлици.

Закључак:

На широким просторима које смо посматрали као борбено поље римске пропаганде за превођење „шизматика“ преко уније у „јединоспасавајућу веру“, данас постоје само ретке оазе група или појединаца који себе називају „католицима бизантског обрета“, а не унијатима. Међу њима је тешко пронаћи неког обраћеног бившег православног Србина. То су, углавном, потомци досељених унијата из Галиције (покрајине у Пољској, северно од Карпата) за време Марије Терезије.

Осврћући се на огромне материјалне и људске узалудно изгубљене снаге и средства Римске цркве и на само негативне резултате, не можемо а да се не сетимо речи умног др Костелника на сабору у Лавову 1946. год.: „Или је семе слабо, или је гленеподесно? Унија нигде и никада није имала животне снаге, јер је била без корена. Она је била и остала вештачка творевина — ЗЛО СЕМЕ“.

Јован Олбина

Манастир Ораховица

„Нова религијска свест“ — дух далекоисточних култова

Облици тзв. „хришћанске медитације“ само су почетак утицаја далекоисточних култова на Западу, нарочито у Америци. У тој традиционално протестантској и римокатоличкој средини нагло, као печурке, су ницали далекоисточни култови и покрети.

Брзи успех страних култова објашњава се разочарањем омладине после Другог светског рата које се појавило педесетих година, као морална распуштеност „биџлс генерације“. Интересовање далекоисточним религијама било је испочетка више академско и као знак незадовољства „хришћанством“. После њих долази поколење „хипика“ 1960-их година, са њиховом „рок“ музиком и психоделичким дрогама, као и тражењем „повећане свести“ по сваку цену. Млади Американци ватрено су похрлили у политичке протесте против Вијетнамског рата, с једне стране, и у далекоисточне култове, са друге. Тако су индуски *гуруи*, тибетанске *ламе*, јапански *зен*-учитељи и други далекоисточни „мудраци“ нашли на Западу масу ученика, који су били спремни да иду до краја света, чак и на висине Хималаја, да би нашли учитеља или дрогу која би им дала „мир“ и „слободу“ за којом су трагали.

После „хипика“ дошло је треће поколење 1970-их година. Оно је било мирније, са мање „демонстрација“, али то поколење је дубље понирало у далекоисточне религије. Многи су изабрали једну од тих религија по свом укусу и труде се да озбиљно живе по њеним правилима. Тако су се у Америци одомаћили будистички манастири од западних обраћеника где су улогу *зен*-учитеља и *гуруа* преузели обраћени Американци.

Наведимо само неколико сликовитих примера, као илустрацију.

1. „Харе Кришна“ у Сан Франциску

На уласку храма био је натпис „Харе Кришна“. Из њега се чуло тихо појање. Унутра на зидовима биле су слике дречавих боја из *Бајавад Гиџе*, на поду црвени тепих, у ваздуху измаглица тамјана... Верници су тихо певали једва чујне санскритске речи, седећи на поду. Напред су се дели монаси у мантијама шафранове и наранџасте боје. Сви су имали, сем перчина, обријане главе, са белом бојом на носу. И жене су имале белу боју на носу и црвену тачку на челу. Позади су били новајлије или посетиоци.

Церемонија појања *маншре* има појачан тон. Две девојке у дугим хаљинама шафранове боје дигле су се и плесале. Предводник је гласно извикивао речи на санскриту... Цела група је понављала те речи у тону и ритму предводника. Многи су свирали у разне инструменте. Предводник је ударао руком у бубањ. Оне две играчице су ударале у кимбала...

Музика и појање постајало је све гласније и убрзаније... Бубањ је непрестано ударао. Многи од верника уздигнутих руку испуштали су крике, усред општег певања. У храму је настала тишина, када је предводник клекао пред сликом његовог духовног учитеља... Затим је громогласно пет пута поновио као неки црквени „возглас“ — „Сва слава овде сабраним верницима“, што су сви углас понављали.

Ово је типично „богослужење“ покрета по имену „*Кришна Свесџ*“, који је основао у Америци бивши бизнисмен из Индије А. К. Бактиведанта. Његов циљ је био да пружи омладини Запада индуску *бакџи жоју*. У ранијој фази, далекоисточне религије су биле прихватане више интелектом, а *бакџи жоја* учи како се постиже сјединење следбеника са изабраним „богом“ кроз љубав и обожавање... Надумним средствима обожавања (певањем, играњем) ум „се шири“ и достиже до *Кришна свесџи*. Ако би већина људи стекла ову „свест“, онда би нареди овог доба престали и настало би „ново доба мира, љубави и јединства“...

Светле хаљине обожавалаца „бога“ Кришне могле су се често видети по Сан Франциску, нарочито на празник када је идол њиховог „бога“ ношен кроз главни парк, до обале океана. То је био типични приказ паганске Индије у „хришћанској“ Америци. Сада има већ 54 Кришниних храма ван Индије, од којих су многи намерно зидани покрај универзитета (да би врбовали младе људе).

Недавна смрт оснивача овог покрета успорила је његов успех. Међутим, хришћани могу бити забринути овом појавом да многи младићи данас нису много пробирљиви, него су спремни да се клањају било каквом паганском „богу“.

2. Гуру Махараџи на аеродрому

После рекламног успеха *Те еМ Покреџа*, који је водио Махариши-Јоги, наступио је још бучнији и наметљивији Гуру Махараџи, младић од петнаест година, који је себе прогласио за „Бога“, а своју мајку и три брата за „Свету Породицу“. Основао је организацију под називом „Мисија Божанске Светлости“ са око осамдесет хиљада следбеника. Његови ученици, поклоници Кришне, морали би да се одрекну земаљских уживања и да медитацијом достигну „проширену“ свест којом би све око њих — као магичним штапићем — било лепо и савршено, иако иде све по старом.

Приликом посвећења (иницијације), они добијају „знање“ и јаку светлост унутар себе, као и три друга знака о којима они треба касније да медитирају. Ученике повезује и заједничка вера да је њихов гуру Махараџи „Господ Свемира“ који је дошао да отвори ново доба мира за човечанство.

У новембру 1973. године, ова „мисија Божанске Светлости“ је изнајмила огромну арену засвојену стаклом, ради празновања новог доба мира, највећег догађаја у историји човечанства — појаву „Бога“ са именом Махараџи.

Његов најватренији проповедник, новинар Реијин Дејвис је овако говорио о томе „Богу“: „Он представља највећи догађај у историји, а ми спавамо... Кад бисмо знали ко је Он, ми бисмо на коленима допузили до њега и одморили главе наше на Његовим стопама“. На срамоту „хришћанске“ Америке, овом лажном богу су се клањали до земље, док је он седео на високом престолу, крунисан високом златном „круном“ Кришне. У овоме се може назрети будуће обожавање Антихриста, који ће на крају светске историје „седети у храму Божијем као Бог, тврдећи за себе да је Бог“ (2. посланица Солуњанима 2:4).

При овом бучном спектаклу певане су популарне песме „контра-културе“, али нису се десила никаква „чуда“ као знаци почетка „новог доба“. Покрет је почео да опада, нарочито после женидбе „бога“ Махараџија са својом секретарицом...

Други „духовни“ покрети нашег времена нису били онако нападно помодарски, али су зато имали дубљи утицај на бескореновиће Запада.

3. Танџричка жоја у планинама Новог Мексика

На пропланку планине Хемес у држави Нови Мексико окупљала се омладина да приликом изласка сунца изговара *манџру* на језику *џанџаба* — пре почетка напорних физичких вежби *кундалини жоје*. Стремиле су свесно овладавати телом и духом, да би постигли у себи „самообожење“. После вегетаријанског обеда (типичног за скоро све нове култове) и предавања на духовне теме, сви су се припремали за дугу вежбу у тантричкој јоги. То је веома опасна вежба коју врше заједно мушкарци и жене, а притом се распламсава психичка енергија високог напона, којом се мора опрезно баратати.

Сви вежбачи, одевени у бело, седе у дугим правим редовима, мучкарци наспрам жена, а у другим редовима леђима су наслонени мушкарци на жене и жене на мушкарце. Има тако десет дуплих редова. Тај распоред треба да послужу да „поток“ „магнетског поља“ буде осигуран у јоги.

Почињало се певањем *маншре* и народним појањем у славу преминулога *Ју-руа*. Јоги Баџан, упечатива појава, двошестраш са дугим црном брадом, одевен у белу одору, са турбаном на глави, — почиње да говори као сањар о „новој, лепој, стваралачкој нацији“ Америке која се може изградити ако се људи за то припреме већ данас. По њему, тантричке вежбе су пресудне у тој припреми, јер оне воде људе из њихове обичне „свести појединца“ у „групну свест“, и најзад у „васељенску свест“.

Вежбе почињу. Оне су веома тешке, физички напорне и болне, изазивајући притом јака осећања страха, гнева, љубави итд. Свако мора да ради исту ствар у исто време: мора држати тело у тешком положају, непомично, задуго време; са партнером мора да изговара заплетене *маншре* и вежбе. Свака вежба може да траје по 31—61 минут. Појединачна свест ишчезава у тој напетостној групној делатности. Последице су: физичка исцрпеност до привремене парализе, али може бити и осећање раздрагане понесености. Нико не сме да дели своје утиске са било ким. Циљ је — коренито променити самог себе.

После подне били су часови из борбачких вештина самоодбране, практичне медицине и исхране, а после вечере певали су „духовне песме“: санскритске *маншре* на мелодије „рок“ музике, — јер се Јоги Баџан трудио да своју религију американизује.

Ова религија је само савремено прилагођавање североиндијске религије Сика, уз додатак неких јоги вежби. Баџан је основао „Организацију здравих, срећних, светих“ за „хипике“ Јужне Калифорније. Његов приступ далекоисточним религијама разликује се од других тиме што он ставља нагласак на овоземаљски практичан живот (а то је став Сика у Индији, који су у већини трговци). Захтевао је од свих својих следбеника да негују брак и спокојан домаћи живот, да буду одговорни у свом послу и друштвеним службама.

Ова организација се проширила у Америци, Европи и Јапану. Пуноправни члан ове организације постао би Сик, носећи бело одело и турбан на глави. Верници ове групе себе су сматрали претечама новог миленијума који су они астролошки именovali „доба Водолије“ (знак у зодијаку).

Овај култ, који препоручује углавном нормални живот у друштву, има исти потајни циљ као и остали индуски култови: да од Американаца створи „здраве, срећне и свете“ људе — али *ни Јомена о Христу*.

4. Зен вежбе у Северној Калифорнији

На шумовитој планини Шаста у Северној Калифорнији отворен је Зен будистички манастир, који је по своме саставу био чисто амерички. Ту је владао строги ред, и монаси, са обријаном главом, предводили су вежбе. Оне су трајале пет година (и више) — и ко добије диплому постаје „свештеник“ или учитељ Зена, с правом да предводи будистичке церемоније. Као у државним школама, уписници плаћају унапред за стан и храну месечно 175 долара, али би ту живели строгим „монашким“ животом. Строга правила обавезивала су на униформу, вегетаријанске обележја и тишину, забрањивала су посете и празне разговоре. Сваки рад (чак и прање и вршење нужде) био је пропраћен будистичком молитвом. Мада се овај „манастир“ хвалио својом независношћу од јапанске Зен традиције, ипак се придржавао древне церемоније када неко постаје будист: када „храни гладне авети“. Слави се и „Дан Оснивача“ у част свих предавача Зен будизма кроз векове. Клањало се пред кипом Буде, али главни нагласак је био на учењу о „природи будинства“ унутар самог себе.

На челу овог „манастира“ била је Енглескиња, Џију Кент, рођена од родитеља који су били будисти. Њен успех се овако објашњавао: Зен као надразумно учење природно је привлачио омладину која је била сита рационализма и спољне учености — она је тражила „исконску мистику Зена“. А ова Зен „игуманија“ је ово умешно предавала... Свакодневно су вежбе медитације трајале осам или десет часова. Циљ је био: „трајни мир и хармонија тела и ума“. Нагласак је стављен на „духовни раст“. Забрањивано је обожавање Зен учитеља, употреба астрологије, предсказивање будућности, астрално путовање и друге окултне делатности. Исмејан академски апстрактни приступ животу, а хваљен је доживљајни, мистички приступ Зена. Захтеван је од свих напоран рад и строго вежбање. Дискусије младих Зен „свештеника“, по своме тону и трезвности, личиле су на озбиљне разговоре између младих обраћеника у Православље и светогорских монаха. Овај будистички манастир пружа скоро све једном искреном боготражитељу — све, сем Христа и вечног спасења...

У овом „манстиру“ будизам се предаје не као хладна наука, него као вера „љубави и сапатње“. Супротно од класичног будизма, ова будистичка „игуманија“ наглашава да циљ будистичке вере није коначно „ништавило“ и „празнина“, него живи „бог“, који је откривен, по њеним речима, само у езотеричком будистичком

предању. „Тајна Зена“ је у личном знању да космички Буда постоји. Прави учитељ је онај који има љубав према космичком Буди...

Према хришћанству ова будистичка „игуманија“ и њени ученици имају надмени став и гледају га са висине. Они уважавају само православне духовне књиге, као што је *Доброшљубје* и признају да им је од хришћанских заједница Православље најближе. Међутим, они сматрају да су „изнад свих теологија“, догматских распри и свих „изама“ који, са њиховог гледишта, не припадају „истинској религији“.

Зензаиста нема теолошке основе, јер се темељи искључиво на „доживљају“. Он спада у групу оне „прагматичне лажи“ „ако делује, онда мора да је истинито и добро“. Зен будизам, без икакве теологије у њему, исто као индуизам није способан да разликује који су добри, а који су зли духовни доживљаји. Он може само да каже шта *узлиг* да је добро, пошто доноси „мир“ и „хармонију“. Тај свој суд доноси по својим мерилима природног ума а не по светом откривењу Божијем. Све остало он одбацује као мање-више непостојеће.

Зен ласка утанчаној гордости интелектуалаца — тако распрострањеној данас — код оних који мисле да могу сами остварити своје спасење, а да им притом не треба никакав Спаситељ изван њих самих.

Од свих далекоисточних религијских токова, Зен је интелектуално најсложенији и духовно најтрезвенији. Својим учењем о сапатњи и о љубави према „космичком Буди“ то је највиши религијски идеал до којег се могао винети човеком ум — без Христа. Његова трагедија је управо у томе да у њему нема Христа, па према томе ни спасења. Тако се његове предности (трезвеност и узвишеност) окрећу против њега самог и његових следбеника, јер се њима чини да су постигли савршенство и спасење изван Христа. Ова нехришћанска „духовност“ више није узвишена религија из иностранства, она је постала америчка религија. Нека нам ово служи као упозорење: религија будућности неће бити само затворени круг или малобројна секта „изабраних“, него једна моћна и дубока религијска струја која ће умети да понесе и убеди ум и срце модерног човека у „после-хришћанском“ добу.

5. Нова „духовност“ као прошивник хришћанства

Има много примерака далекоисточних култова на Западу. Сваке године се појави неки нови облик или нови преображај старих. Поред изразито религијских култова, порастао је број култова „свести“, који помажу „смањењу напетости“ и „развоју скривених способности“ у човеку. Ови култови се ките „научним“ жаргоном.

Сви ти покрети и култови *неспојиви су са хришћанством*. Треба отворено упозорити православне хришћане *да се клоне њих*.

Зашто ми ово препоручујемо тако категорички?

1. Ови покрети немају никакве основе у хришћанском Предању, него су производ далекоисточних паганских религија или модерног спиритизма. Они не само да имају лоше учење, него и у пракси заводе душу у прашуму паганских психичких доживљаја и експеримената који се завршавају духовним и психичким сломом — и ако нема покајања — вечном погибијом душе.

2. Посебно су погубни доживљаји „духовног мировања“, који се постижу кроз разне облике медитације: разни облици *јоге* и *зена*, „*Трансцендентална медитација*“ или разни пагански култови, као што су: „*Харе Кришна*“, „*Мисија божанске свештосћи*“, „*Организација здравих, срећних, свештих*“. Сви ови култови јемче својим следбеницима доступ у „космичко“ духовно царство, где дубинска страна људске личности ступа у додир са стварним духовним бићима. Ова бића, којима је окружен грешан човек, јесу, пре свега, *геомони* или пали духови који опседају човека. (О томе је писао свети епископ Игнатије Брјанчанинов). И сами учитељи Зен будистичке медитације, упркос њиховој опрезности према духовним „доживљајима“, описују њихов сусрет са тим духовима (често помешаним са људском фантазијом), стално наглашавају да немају блиске односе са њима.

3. „Посвећење“ (иницијација) је доживљај психичког царства које нуде „култови свести“ кад увлаче „посвећеног“ у нешто што је изнад свесне контроле човекове воље. Кад је неко увучен у те паганске несвете „тајне“, њему је често веома тешко да се извуче из нежељених психичких доживљаја. У то име, „нова религијска свест“ или „нова духовност“ је отворени противник хришћанства, и то много моћнији и опаснији него све јереси, прошлих векова. Када је *доживљај* важнији и изнад вероучења, ту нестаје нормална хришћанска опрезност и будност против демона, хришћанин је разоружан јер прихвата „*Пасивност*“ и „*Ошвореност*“ коју проповедају ови нови култови — и тако се предаје у руке демона. Изучавање ових доживљаја уразним „култовима свести“ показује неизбежну клизаву падину од испочетка „добрих“ или „неутралних“ доживљаја до оних који су на страни и застрашујући, а на крају отворено демонски. Чак и чисто физичка страна психичке дисциплине у јоги је веома опасна, јер ствара у почетнику психичко расположење за касније доживљаје који представљају циљ јоге, а он свакако није хришћански.

Заводничка моћ такмичења ове „нове религијске свести“ је тако велика данас да може неког опчинити, а да он и даље

мисли да је још увек хришћанин. Ово се види не само код оних који се заносе површним синкретизмом или мешавином хришћанства и далекоисточних религија, него и код оних који себе сматрају ревносним хришћанима. *Незнање истинској хришћанској духовној доживљаја производи лажну хришћанску „духовност“ која је по својој природи веома блиска „новој религијској свести“.*

(У VII поглављу ми ћемо изучавати разне облике „хришћанске духовности“ данас. Тако ћемо видети до какве застрашујуће мешавине је дошло спајањем „нове религијске свести“ са „харизматичким“ хришћанима — авај! — чак и са православним хришћанима...

А на крају ове књиге предочићемо велику обману апокалиптичких размера...)

Из књиге:

Јеромонах Серафим Роуз,
„ПРАВОСЛАВЉЕ И РЕЛИГИЈА БУДУЋНОСТИ“
Изд. „Банатски весник“ и Верско добротворно
старатељство — Београд, 1990.

НАШИ ХРАМОВИ

Храм Светог пророка Илије у Грбницама

Храм Св. пророка Илије се налази у центру парохије грбичке, уз засеок узваном Селиште, поред самог потока који носи назив Пустити поток. У народном предању постоји уверење да је овај поток добио такав назив зато што су Турци, за време црквене славе, сав народ који се затекао на црквеном сабору побили. Тада је и црква срушена а остали су само темељи. Обновљена је и освећена 1890. године; освећење је извршио епископ жички Сава Дечанац.

Главни иницијатори за обнову храма били су: Јеврем Јанићијевић, Јелесије Јевтић, Филип Прчварић из Грбница и Тодор Маџаревић из Лужница, који је дао највећи прилог у износу од 70 дуката у злату. О њему се у народу прича да је хтео сам да отпочне раскопавањем затрпане црквине и да обнови храм о своме трошку, а што је имало за последицу заталасавање духова међу парохијанима парохије грбичке, који нису хтели да дозволе да им други подиже цркву, већ су је сами обновили, а посао су водили и у свему предњачили споменути парохијани.

Дубоко у народној души остало је сећање на освећење цркве, и да је тога дана владика Сава Дечанац рукоположио богослова у чин свештеника, коме је том приликом одржао поуку о значају и улози свештеника у његовој парохијској служби. Та се проповед дуго у народу препричавала, као и сам чин рукоположења, који је дубоко остао у сећању верника.

Обновљену Грбичку цркву посетио је и епископ жички Јеврем Бојовић 1923. године, приликом своје канонске визитације по срезу гужанском.

После рушења Грбичке цркве од стране Турака, Грбичани су подигли цркву Угљешницу, у непосредној близини кућа Дамњановића, а на самој обали речице Угљешнице, која протиче кроз село Грбнице и улива се у Лепеницу испод Крагујевца. И данас се налазе трагови ове старе цркве као и камени сто у олтару. Ништа се поуздано не зна да ли је у исто време када је зидана црква Угљешница, зидана и црква Радошевац, или можда доцније, а чији се трагови налазе у непосредној близини дома поч. Симе Ђорђевића и његовог сина Слободана.

Поред данашње цркве, северно од улаза, налази се звонара изграђена сва од камена, покривена ћерамидом, подигнута 20. јула 1896. године.

Црква је покривена лимом, а 1936. г. извршена је оправка.

Капија (велика и мала) са оградом на источној страни — подигнута је 1934. године. Капија на западној страни подигнута је 1932. године.

У црквеној порти, северно од старе куће, налазио се и црквени трпезар дугачак 12 метара, а који је срушен пре годину дана и започет нови.

Парохијски дом отпочет је 1937. године и рађен је све до 1940. Рат је 1941. године омео даљу изградњу и кућа је све до 1961. године била у стању мировања.

Протојереј Милан Марковић, који се налазио на парохији грбичкој од 1952—1964. године, настојао је да се настави са довршењем парохијског дома, колико су то дозвољавале прилике.

Смрћу проте Милана парохија грбичка остаје упражњена до доласка игумана Пахомија Латинчића, који на овој парохији остаје до 1969. године.

На место игумана Пахомија долази јеромонах Неофит Аврамовић, који настоји да упристоји и храм и парохијски дом, држећи све у најбољем реду. За време његовог службовања уведена је вода у парохијски дом, а и школа је тада учествовала са црквом у изградњи водовода, тако да и она користи ову воду.

Године 1982. јеромонах Неофит је решен парохијске дужности у Грбцама и упућен на парохију доњосабаначку.

Од 1982—1983. г. парохију грбичку опслужује о. Милорад Вуловић, парох лужнички, а од њега прима је на опслуживање свештеник Велибор Ранђић, парох VII краг. при Саборном храму, за чије време је урађен трпезар око цркве.

Године 1985. на парохију грбичку долази новорукоположени свештеник Милан Томић, који на овој парохији остаје до 1988. године и бива премештен на парохију чумићку, а на његово место долази новорукоположени свештеник Тихомир Лукић.

Доласком о. Тихомира Лукића у Грбце извршена је 1988. г. адаптација парохијског дома, срећен кров на цркви и урађена нова фасада.

Наредне, 1989. г. порушен је стари дограђени црквени трпезар и изливени су темељи новог, који је осветио Преосвећени епископ Сава, на дан храмовне славе, уз учешће многобројног народа, пет свештеника и једног ђакона.

У октобру 1989. г. о. Тихомир Лукић одлази на парохију у Венчане, а парохију грбичку прима на опслуживање о. Тихомир Анђелковић, парох лужнички.

Половином децембра исте године за пароха грбичког долази новорукополо-

жени свештеник Милан Тошић, на коме је брига и дужност да настави тамо где су његови претходници стали.

Из Лешојиса Грбичке цркве

Упокојио се протојереј Никола Коцић архијерејски намесник младеновачки

Дана 25. марта о.г. после краће болести, уснуо је у Господу протојереј Никола Коцић, пензионисани парох ковачевачки и архијерејски намесник младеновачки.

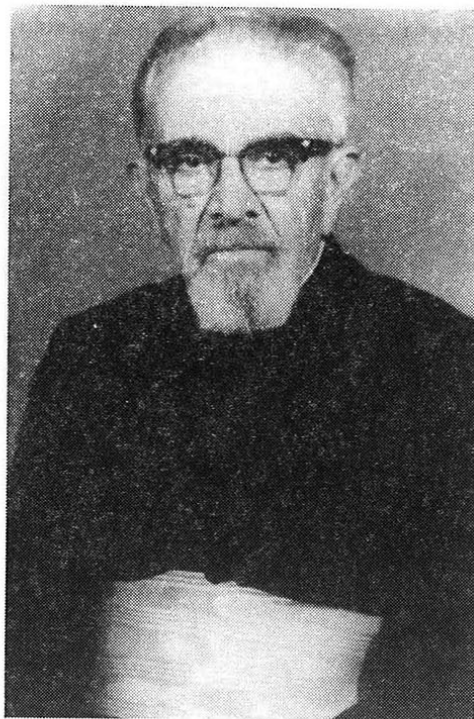
Прота Никола или Коља, како су га и сабраћа и парохијани звали, рођен је 1912. године у Нишу, у свештеничкој породици, од оца Милутина, проте нишког и мајке Марије, професора француског језика и музике, пореклом Русиње.

Његов отац прота Милутин 1915. године бива одведен у заробљеништво у Бугарску, а мајка Марија са малим Николом одлази својима у Житомир (у Русију) где остаје до 1921. године. Тамо је Никола провео део свог најранијег детињства и веoma добро научио руски језик.

По повратку у Ниш најпре завршава основну школу, потом гимназију и на крају се уписује у Карловачку богословију коју завршава 1933. године.

После ступања у брак са својом верном сапутницом Касијом, кћерком проте Светозара Ескића из Ковачевца, бива рукоположен за ђакона Саборног храма у Нишу и постављен за вероучитеља 1935. године.

У браку Господ му је подарио четворо деце: Љиљану, Марију, Светозара и Милутину, од којих је најстарија Љиљана умрла као девојчица а старији син Светозар само двадесетак дана пре његове смрти.

Када је 1937. године дошло до конкордата, ђакон и вероучитељ Никола бива рукоположен у чин свештеника и по својој

жељи одлази на парохију мало-пожаревачку у архиепископији Београдско-Карловачкој.

Године 1941. прима парохију у Кораћници где до завршетка рата службује заједно са својим кумом, свештеником Душаном Кашићем, који је са породицом пребегао из Славоније.

На кораћничкој парохији прота Никола остаје до 1957. године, када прелази на парохију ковачевачку — где наслеђује свог таста, проту Светозара — и на којој службује до 1983. године.

Као парох ковачевачки бива постављен за архијерејског намесника младеновачког, и ову дужност обавља пуних 26 година.

За име проте Николе везана је жива немимарска делатност: генерална оправка цркве у Кораћници, довршење цркве у Ковачевцу, изградња једне од најлепших звонара и парохијског дома, такође у Ковачевцу.

За свој рад и труд на њиви Господњој одликован је црвеним појасом и чином протојереја.

Опело над покојним протом извршио је у цркви у Ковачевцу Његово Преосвећенство епископ шумадијски г. др Сава, уз саслужење 28 свештеника и једног ђакона.

После читања првог Еванђеља, од проте Николе опростио се протонамесник Драгољуб Ракић, архијерејски намесник младеновачки, изневши укратко његов живот и врлине које су га красиле и као свештеника и као архијерејског намесника.

После трећег Еванђеља од протe се опростио његов кум Живота Јанковић, протојереј-ставрофор из Ниша, евоцирајући успомене на дане њиховог ђаконског служења у Нишу.

На градском гробљу у Младеновцу, где је прота сахрањен (пored сина Светозара) у име парохијана Ковачевца опростио се јереј Светозар Иванчевић, парох из Белог Потока.

На гробљу пак, као и у Ковачевачкој цркви, присуствовао је велики број противних парохијана и пријатеља, који дођоше да кажу последње збогом доброме противи, коме нека је вечан помен и блажен покој у Царству небеском. Бог да му душу прости.

Драгољуб Ракић, Прошонамесник

Из епархијског летописа

У КРСТОНОШЕ ПОСЛЕ 42 ГОДИНЕ

У грузанском селу Драчи, у коме се налази и средњовековни манастир Драча, први пут су после 42 године организоване литије са крстоношама, а које су увек одржаване на Ђурђевдан све до 1948. године. Јер те, сада већ давне 1948. године, на исти дан, био је последњи пут да су крстоноше ишли са својим свештеником — сада протом у пензији о. Добривојем Бранковићем — када их је растерала милиција, а један број учесника литије био је и задржан у затвору: отада се више литије нису одржавале!

Сада, после толико времена, народ у договору са својим свештеником, о. Савом Арсенијевићем, организовао је опет ово славље, за које многи и не знају; све остале оно је подсетило на радосне и срећне дане из прошлости српског народа.

Скуп је био у манастиру Драчи. Служба је Св. литургија, после које је пререзан славски колач и преливено славско жито, које је припремио домаћин. Из манастирског дворишта, где се налази први запис, уз звуке звона, са црквеним барјацима и иконама, уз умилно појање монахиња — које су певале тропаре и духовне песме — настављен је пут од записа до записа. А пут је водио преко њива засађених усеви-ма, кроз винограде, ливаде и воћњаке... Духовне песме и тропаре смењивала је песма крстоноша (песме које нису заборављене) уз познати рефрен: „Крстоноше Бога моле...“. Било је то заиста одушевљено појање!

Село има укупно 10 записа и само је један обновљен, а сви остали су сачувани и 42 године неговани да би поново, у свечаном руху, окићени и украшени, дочекали крстоноше. А крстоноше се моле Богу за умножење љубави, мира, слоге, берихе *Ш*а *Ш*и, за родну *Ш*одину, *Ш*уне амбаре и *Ш*ојо-ве, за здравље и најпредак. Као да нам све то за ове 42 године није било потребно. Као да смо свега овога имали у изобиљу. Али Божија милост је неизмерна а љубав безгранична — ни тада Бог нас није напуштао!

Милост Божију су тога дана сви доживели и осетили. Колико је само деце и омладине пошло у литију, осетивши сву лепоту и дух наше вере, која је кроз векове негована и крвљу заливана.

Код записа и испред својих кућа народ је износио послужење и освежење за крстоноше; умор нико није осећао. Они који-

ма године нису дозвољавале да пођу на овај пут, чекали су код најближих записа и испред својих дворишта са сузама-радосницама у очима; а од многих се могло чути исто: „Испунио нам је Бог жељу да смо ово опет дочекали!“

Испред последњег записа, где је и сеоска порта и стара Општина (а сада претворени у Етно-музеј) чекало је мноштво народа, а највише омладине. Ту је прочитано Еванђеље, литијске молитве, а присутни народ — целивајући иконе и крст — био је кропљен освећеном водом. Ово је чиње-но код сваког записа.

Касно по подне народ се разишао својим кућама, где су их чекали пристигли гости, а уз обећање да следеће године буде још свечаније и да са својим гостима изађу на сабор, како је то некада годинама било. Отишли су сви задовољни и срећни, а Богу благодарни што су, после пуне 42 године, дочекали и доживели овај заиста радостан дан.

С. А.

„...У Србији свако село има по један дан који слави и светкује (и то обично бива свети: од Васкрсенија до Петрова поста). Сакупе се сви сељани (женско и мушко) на какво брдо, или на друго лијепо мјесто у селу; ту изведу своје пријатеље који им дођу из других села, и дозову попове и калуђере те чате молитву, свјештају масла и свете водицу, па се онда дигну сви с *крстовима* и с иконама по пољу (по житима и поливадама) а гдјешто и од куће до куће; потом опет дођу на оно мјесто, па ондје ручају и читава се дан чате, играју и пјевају. Такво се весеље по Браничеву зове *завешина* (...) а у Јадру говоре: *носи-ши крста* (крсте), или *крстоноше* (они што иду с крстовима и с иконама по пољу и по селу).

„У Тршићу, гдје сам се ја родио, носе крста други дан Тројичина дне.“ (Вук Караџић, „Српски рјечник“, под: „завјетовати се“).

Фото-снимак учесника последње литије крстоноша у Драчи, из 1948. године — једне од последњих у Србији — које су тада законом забрањене.

На посебном — за ту прилику направљеном — подијуму, Свету литургију служили су епископи Сава шумадијски и Хризостом западноамерички, уз саслужење шеснаест свештеника и два ђакона.

ЈУБИЛАРНА ПРОСЛАВА У ПЕТКИ

Сто двадесет година од оснивача цркве

На Ибарској магистралаи, уз сам Лазаревац, у славној и дичној Колубари налази се ушорено село Петка. У центру тога лепог села саграђена је црква посвећена Преподобној мајци Параскеви — Петки. Трећег дана Духова, тј. 5. јуна ове године, управа храма св. Петке, на челу са својим врло агилним парохом протојерејем Србољубом Недељковићем и са Божијим народом села: Петке, Шушњара, Ћелија и Жупањца — која села сачињавају петчанску парохију — припремали су врло велику свечаност. Тога дана о. Србољуб и цела његова парохија дисали су „једним срцем и једном душом“. Живели су за тај дан. Како и не би кад су за овај јубилеј — 120 година од оснивања своје цркве, која је потпуно обновљена — позвали свог епископа, др Саву, да Светом архијерејском литургијом да печат свечаности.

Господин Епископ, иако презаузет многобројним обавезама, како у својој, шумадијској, тако и у темишварској и бачкој епархији, нашао је времена да испуни жељу вредних слављеника. Лепо је било посматрати тог пријатног јутра, како народ обучен у свечано рухо, са цвећем у рукама, са свих страна хрли цркви слављеници. Сви путеви тада водили су у Петку.

Тачно у заказано време — у 8,30 часова умилни звуци црквених звона, објавили су долазак владике Саве, који је на ову значајну свечаност повео и владикау за-

падноамеричког г. Хризостома, а у пратњи њиховој налазио се архијерејски протонамесник колубарско-посавски прота Жика Јаковљевић. Пошто црква није могла да прими толико мноштво народа, то су Свету службу архијереји служили у порти испред цркве, на посебно за ту прилику направљеном подијуму, одакле је о. Србољуб поздравио уважене и друге госте бираним речима, зажељевши им добродошлицу. А да је то и жеља свега народа сведочио је упадљиви натпис на цркви: „Добро нам дошао, Владико свети“. Врло импресивно је деловало бого-

служење двају јерараха, уз саслужење 16 свештеника и 2 ђакона. Благољепију Свете службе допринело је веома складно певање октета свештеничког хора епархије шумадијске из Саборне крагујевачке цркве. Милина је било наћи се, макар за тренутак, на молитви где је порта испуњена побожним народом и многобројним свештеницима, не само из намесништава: колубарско-посавског, бељаничког и космајског, већ и из епархија шабачко-ваљевске и жичке.

Владика др Сава је, на себи својствен начин, поучио народ закону Божијем, нагласивши да је преко потребно да српски народ поправи свој наталитет (број порода), молећи се Богу за мир, слогу и љубав. Својеврсну лепоту прослави дали су ученици Основне школе из Петке. Вођени својим наставницима, обучени у шумадијску народну ношњу, извели су прикладан програм састављен од реситала, песама и игара. Њима су се придружили и неколико наочитих људи-мештана, који су, одевани такође у народну ношњу, отпевали старинске песме, чиме су нас подсетили на стара и лепа времена, када се много више певало, играло и волело, и свима нам је било лепше и боље. Завршетак тога лепог програма пропраћен је спонтаним аплаузима, а код многих присутних могле су се у очима приметити и сузе радостице. Уследило је фотографисање уважених гостију са свима учесницима програма, па се прешло на Мартин део посла, тј. за заједничку трпезу хришћанске љубави.

У своје време ручак је завршен поздравом гостију од стране домаћина славља прота Србољуба. Њега је епископ Сава на Светој литургији произвео за протојереја, чиме га је наградио за несебичан његов труд на њиви Господњој. Дирнут одликовањем и радостан што је све испало на опште задовољство, Прота је рекао:

За време Свете архијерејске литургије у порти испред цркве у Петки

„Кад би неко сада могао да завири у моје срце, видео би да сам ја данас најсрећнији човек на свету“. Господин Епископ је узвратио здравицу похваливши пароха, парохијане и цело колубарско-посавско намесништво, на челу са намесником о. Жиком Јаковљевићем, рекавши да су Колубарци најбољи у свим добрим акцијама, а посебно на материјалној помоћи манастиру Благовештењу, и где год затреба. Здравци је подигао и епископ Хризостом (Столић), одушевљен свиме што је видео и доживео. Потом је славље завршено хорским „Многаја љета“.

После краћег предаха сви смо посетили такође обновљену црквицу у селу Ћелијама, у подножју легендарног „Врапчијег брда“. Ту су јунаци колубарске битке водили жестоке борбе са много јачим непријатељем и победили га. У припрати цркве сахрањене су многе кости колубарских ратника, над којима је епископ Хризостом са двојицом свештеника обавио парастос, чиме смо одали поштовање тим див-јунацима. Они су се беспштедно борили за: крст часни, златну слободу и веру хришћанску, на чему им слава и хвала. Особито чазбени домаћини — Ћелијци, са својим парохом о. Србољубом, послужили су нас и испратили за живописно село Рудовце.

Ту нас је чекало ново пријатно изненађење. Дочекао нас је марљиви о. Станислав Митровић, парох рудовачки са својим врло пожртвованим и верним парохијанима на градилишту нове цркве Лазарице, у чијој су непосредној близини изграђени и темељи за нови парохијски дом. Епископ др Сава са великим задовољством је осветио постављене темеље, уз учешће октета крагујевачких свештеника, као и многобројних верника Рудоваца, затим представника општине Лазаревац и руководиоца разних предузећа. Они су обилато помогли изградњу цркве и парохијског дома. Домаћини су приредили агапу — трпезу љубави. Славље је приведено крају обостраним здравицама. Драги гости су испраћени са жељом да ускоро дођу поново.

*Радован Ж. Чанчаревић,
прошћонамесник*

ЦРКВА СВЕТОГ АПОСТОЛА И ЕВАНЂЕЛИСТЕ МАРКА У ВЕЛИКИМ ЦРЉЕНИМА

Насеље Велики Црљени први пут се помиње под именом „Црна Међа“ 1732. године, а затим 1818. године, када је имало 71 кућу, а 1844. године имало је 65 кућа са 378 душа. Пред други светски рад у њему је „било 44 рода са 240 кућа и 3 циганска рода са 30 кућа“.

До 1932. године Велики Црљени су били у саставу вреочке парохије, да би 1932. године створена великоцрљенска парохија, са селима Велики Црљени и Медошевац при храму Покрова Пресвете Богородице у Вреоцима.

Идеја о изградњи цркве је потекла пред избијање другог светског рата, па до изградње није могло доћи услед ратног вихора.

У послератном периоду, све до данас, није се могло ни помишљати на зидање цркве. У два-три маха је покушавано да се почне са грађењем цркве, али без успеха.

Када су створени повољнији услови по питању изградње нових цркава, парох великоцрљенски Томислав Марић је основао, са својим парохијанима, грађевински одбор од 60 чланова.

Захваљујући разумевању садашње Скупштине општине Лазаревац, Месне заједнице Велики Црљени и просветним органима у Великим Црљенима, добијена је — за само 30 дана од подношења захтева — локација за изградњу цркве а на велико задовољство парохијана.

Локација је добијена на месту где је до пре 15 година радила основна школа, која је лоцирана на другом месту у непосредној близини.

За изradу пројекта нове цркве се обавезао архитекта Бранко Борић из Великих Црљена — као успомену своме месту. Црква ће бити пројектована у српском стилу, тј. опонашањем облика старих српских цркава.

Томислав Марић, свешћеник

ПОТРЕБНА ЈЕ ПОМОЋ

У обнови је један од најстаријих српских манастира Лепеничког краја — манастир Праведног Јова у Прекопечи, код Крагујевца.

За тај манастир везане су многе тајне! Времена говоре тим простором оним чудним, чувеку данашњице готово нечујним шапатам прошлости, у коме је снага вере и завет наших предака.

Прву, најстарију цркву, још крајем 14. или почетком 15. века подигли су Срби који су се, пред најездом Турака после Косовске битке, склонили у те крајеве.

Судби својој изгледа, ипак, нису могли умаћи.

Сви пострадаше!

Људи, жене, старци и деца — сви беху посечени руком мржње и бесмисла. И њихову цркву Турци им до темеља порушише.

Чудом покренути мештани Прекопечи и околних села, између два рата, на брзину подигоше садашњу цркву, коју данас треба такође из темеља изградити.

Монахиње м. Михаила и с. Урила моле, овим путем, све оне који су у могућности и од заборавља желе отргнути светињу српске историје да помогну обнови манастира Праведног Јова у Прекопечи.

Не замерите нам на слободи што се Вама непознатом обратисмо; не замерите нам и што помоћ тражимо, јер и у непознатом се крије човек — човек чије срце није тврдо и камено и чија рука није хладна и повучена, него се пружа према онима којима је помоћ потребна.

Молимо Вас, напишите имена Ваших (који су живи и имена који су уснули у Господу) која ће се помињати у молитвама у манастиру.

Господ нека је увек с Вама!

Маџи Михаила

Жиро рачун:

ЈУГОБАНКА КРАГУЈЕВАЦ

Манастир Праведног Јова, на име Враголић Борка (Михаила)

61700-620-16/80700-14-62-36209-3 — динарски; 61700-620-16-1262-73842-3 — девизни
За ближа обавештења и информације:
Тел. 021/623—741; 021/29—437

034/32—642

Обнавља се манастир Праведног Јова у Прекопечи, код Крагујевца

Протекла 1989. година, која је била у знаку прославе 600-годишњице Косовске битке, донела је радост Шумадијској епархији и Српској православној цркви. Наиме, град Крагујевац, у насељу Белошевац, после 110 година, добио је прву парохијску цркву, а Епархија шумадијска прву дозволу за подизање новог парохијског храма! Од рата до данас сви су боље прошли него што је прошла Српска православна црква. Њене ратне и поратне ране остале су незалечене до дана данашњег. Док су римокатолици, муслимани и разни сектанти добивали дозволе за изградњу својих богомоља, *српски народ је био у ноћи која је трајала четрдесет и пет година! „Најзад је и нама у Крагујевцу освануло. Ова ноћ је трајала четрдесет и пет година. Четрдесет и пет година смо молили, преклињали, куцали од врата до врата да се и нама — Шумадији, дозволи да подигнемо макар једну нову српску православну цркву! Над нама је небо било затворено, ни откуд одговора, ни усменог ни писменог... као да смо били ван закона, као да смо били трађани девештој рега!* Више од сто година у Крагујевцу није сазидана ни једна нова парохијска православна црква“. (Из говора епископа Саве, на дан освешћења темеља цркве Лазарице 17. септембра 1989. г.).

Ових дана на темељима цркве Лазарице у Белошевцу изливена је сокла и урађен камени венац. Радове на изградњи сокле обишао је Преосвећени епископ Сава, а сада се врше припреме, набавка материјала, да би, ако Бог да, ускоро отпочело зидање храма.

Има више разлога што је овај храм посвећен св. великомученику кнезу Лазару. Први и главни разлог је што се добијање дозволе поклопило са прославом шест векова од Косовске битке. Друго — што је за добијање дозволе уложено много мука и трпљења и најзад, што ће се, у овој нашој економској кризи, с муком градити црква.

Позивамо све наше вернике да им изградња цркве Лазарице буде на срцу, без обзира на ово наше кризно време. Српски народ је и у најтежим временима био задужбинарски народ, и кроз сву своју богату историју сведочио своју оданост Богу, подижући многобројне светиње кроз велике жртве и одрицања. Уосталом ми Богу и не дајемо од сувишка, већ приносимо жртву, а жртвовати значи одрицати се нечега у знак кориснијег, вишег и светијег. А када дом Божји зидамо то је наша жртва која је Богу угодна а нама спасоносна. Наша генерација је срећна што има ту прилику да зида храм Божји, а што нису могли наши очеви. Град Крагујевац, са Грошницом, има двадесетак парохија, а свака парохија, по правилу, треба да има и своју парохијску цркву. Крагујевцу данас недостаје још доста нових цркава, поготово када знамо да разни сектанти, чији је број незнатан, имају три пута више богомоља од нас православних. А њима је и досад неко потребне дозволе давао!

Служења и посете Његовог Преосвештенства епископа Саве

— 23. марта служио пређеосвећену литургију у Конатицама.

— 24. марта служио литургију у Старој крагујевачкој цркви и рукоположио Горана Ђерковића, свршеног богослова, у чин ђакона.

Са Преосвећеном господом архијерејима: Лаврентијем, Николајем и Савом служио у Пожаревцу полугодишњи парастос блажене памјати епископу браничевском Хризостому.

— 25. марта служио литургију у Старој крагујевачкој цркви и рукоположио ђакон Горана Ђерковића у чин презвитера.

— 26. марта служио Призив Светог Духа у Саборној крагујевачкој цркви поводом годишњег заседања Епархијског савета.

— 27. марта учествовао на опелу протојереја Николе Коцића, умировљеног архијерејског намесника младеновачког, у Ковачевцу.

— 28. марта служио пређеосвећену литургију у Баничини.

— 29. марта посетио градилиште новог храма Преподобне матере Параскеве-Петке у Течићу, као и манастир Каленић.

— 30. марта служио пређеосвећену литургију у Клоки.

Служио бденије у Саборној крагујевачкој цркви.

— 1. априла служио литургију у Риђици (Бачка).

Посетио град Апатин ради избора места за нови храм.

— 2. априла служио пређеосвећену литургију у Белом Манастиру (Барања).

Посетио храм Св. Стефана Штиљановића у Каранцу (Барања), храм на водици у Стапару (Бачка) као и оболелог свештеника Драг. Трифуновића у Парагама.

Посетио оболелу игуманију јазачку Ангелину у новосадској, а јереја Павла Јатића у каменичкој болници.

— 3. априла служио пређеосвећену литургију на Ченеју (Бачка).

Учествовао у Извршном већу Србије у разговорима у вези са Опленцем.

— 5. априла посетио манастире Тресије и Павловац, као и храм у Влашкој.

— 6. априла служио пређеосвећену литургију у Великој Крсној и рукоположио Мирка Видачка у чин ђакона.

Осветио темељ новог звоника у Дубони.

Служио бденије у манастиру Благовештењу.

— Благовести: служио литургију у манастиру Дивостину и рукоположио ђакон Мирка Видачка у чин презвитера.

Учествовао на Врбици у Саборној крагујевачкој цркви.

— Цвети — служио литургију у Старој крагујевачкој цркви.

— Велики ушорак — служио пређеосвећену литургију у манастиру Каленићу. Осветио темељ новог храма Преподобне матере Параскеве-Петке у Течићу.

— Велика среда — служио пређеосвећену литургију у Варварину.

— Велики четвртак — служио литургију у Саборној крагујевачкој цркви.

Служио бденије у Крагујевачкој саборној цркви.

— Велики петак — служио вечерње у Саборној крагујевачкој цркви.

Служио јутрење — статије у Саборној цркви у Крагујевцу

— Васкрс: служио јутрење у Саборној цркви у Крагујевцу.

Служио литургију у Саборној цркви у Крагујевцу.

Служио пасхално вечерње у Јагодини. Посетио манастир Јошаницу.

— Друи дан Васкрса: служио литургију у Саборној новосадској цркви.

— Трећи дан Васкрса: служио литургију у Ади (Бачки).

— 19. априла посетио градилиште храма Св. великомученика Георгија у Вишевцу.

Осветио темељ новог храма Св. Стефана Дечанског у Грцу.

— 20. априла посетио храм у Мачевићу, Епархија темишварска.

— 21. априла служио литургију у Доњој Љупкови (Епархија темишварска) и рукоположио Васу Лупуловића, дипл. теолога и економисту, у чин ђакона.

Присуствовао вечерњи у новоподигнутом храму Св. оца Николаја у Свињици (Епархија темишварска).

— 22. априла — Недеља Томина — служио литургију у Решици (Епархија темишварска) и рукоположио ђакон Васу Лупуловића у чин презвитера.

— 23. априла посетио Скупштину општину Младеновац, у вези са радовима у манастиру Павловцу на Космају.

Посетио храм Светих апостола Вартоломеја и Варнаве, у изградњи, у Раниловцу.

Посетио Даросаву и одредио место за будући храм Преподобнога Симона Монаха

Посетио храм Св. Василија Острошког, у изградњи, у Великој Сугубини.

— 29. априла служио литургију у храму Св. Мироносица у Крагујевцу.

Посетио село Сириг (Бачка), у вези са подизањем новог храма.

— 3. маја посетио Њ.П. епископатимочкогг. Милутина и Скупштину општине у Зајечару, у вези са неким проблемима Темишварске епархије.

— 5. маја служио бденије у Саборној цркви у Крагујевцу.

Ђурђевдан: служио литургију у Саборној крагујевачкој цркви и рукоположио ђакон Чеду Ђуреиновића у чин презвитера, а Радмила Јањића у чин ђакона.

— 7. маја служио литургију и рукоположио ђакон Радмила Јањића у чин презвитера, а потом началствовао на четрдесетгодишњем парастосу блаженопочившем патријарху српском Гаврилу.

Марковдан: осветио земљиште за будући храм Св. апостола Марка у Великим Црљенима.

Посетио храм Вазнесења Господњег, у изградњи, у Рудовцима.

— 10. маја учествовао на вечерњу у храму Св. Саве у Оџацима (Бачка), у изградњи.

— 28. маја посетио храм Васкрсења Христовог у Крагујевцу, на коме се изводе завршни радови.

Учествовао на опелу протојереја Предислава Миливојевића, умировљеног папроха крагујевачког.

— 31. маја служио литургију и осветио обновљени храм у Обрежу.

Посетио капелу Св. арханђела Гаврила на Јухору.

— 2. јуна самитрополитима Вартоломејем и Варнавом и епископом моравичким Иринејем посетио Оплепац, Тополу и манастире Дивостин и Грнчарицу.

Први дан Духова: служио литургију у Наталинцима.

Други дан Духова: служио у храму Силаска Светога Духа у Старој крагујевачкој цркви и рукоположио Зорана Симијонића, свршеног богослова, у чин ђакона.

Трећи дан Духова: служио литургију, са епископом западноамеричким Хризостомом у Петки, а потом присуствовао парастосу учесницима Колубарске битке у Ћелијама.

Осветио темељ нове црквене куће у Рудовцима.

— 8. јуна завршио пријем 24 кандидата за богословију и Богословски факултет у Темишвару.

— 10. јуна служио литургију у Бељини.

Посетио манастир Тресије и храм Вазнесења Господњег у Сопоту.

— 12. јуна посетио Бошњане, Варварин и Рашевицу у циљу одређивања места за нове храмове.

— 14. јуна са епископом будимским Данилом посетио мађарског амбасадора у Београду.

— 22. јуна посетио Барајево и одредио место за будући храм.

Посетио Миросалце и одржао саста-нак са верним народом, у вези са подизањем новог храма Рождества пресвете Богородице.

Посетио нови манастирски храм Преподобне матере Параскеве-Петке у Сибници.

Посетио храмове у Сибници, Венчанима (Св. Ђорђа и Св. Пантелејмона), Овсишту и Влачки.

— 24. јуна служио литургију у храму Св. апостола Вартоломеја и Варнаве, у изградњи, у Раниловићу.

Посетио село Маршић, покрај Крагујевца, одржао састанак са народом и изабрао место за будући храм Св. Василија Великог.

Посетио манастир Грнчарицу.

— 25. јуна посетио Корићане, покрај Крагујевца, у циљу одређивања места за нови храм.

— 27. јуна служио бденије у Саборној крагујевачкој цркви.

Вудовдан: служио литургију са Њ.П. епископом врањским г. Савом у манастиру Раваници.

— 29. јуна служио литургију у Саборној крагујевачкој цркви и рукоположио ђакон Горана Стојановића у чин презвитера.

Ако Господ хоће, и живи будемо, учинићемо ово

(Јаковљ. 4:15)

7. јул — *Иванган*

Манастир Каленић — Архијерејска литургија у 9 часова изјутра.

8. јул — *недеља*

Манастир Јошаница — Архијерејска литургија у 9 часова изјутра.

11. јул — *среда*

Манастир Ралетинац — Архијерејско бденије у 5 часова увече.

12. јул — *Петровдан*

Брњица — Архијерејска литургија и освећење обновљеног храма у 8.30 изјутра

Рогојевац — Освећење темеља новог парохијског центра у 4 часа после подне

15. јул — *недеља*

Шуме, крај Наталинаца — Освећење темеља новог храма, задужбине Миодрaга Дамјановића, у 5 часова после подне.

25. јул — *среда*

Манастир Вољавча — Архијерејско бденије у 5 часова после подне.

26. јул — *Св. арханђел Гаврил*

Јарушице — Освећење обновљеног храма и архијерејска литургија у 9 часова пре подне.

29. јул — *недеља*

Манастир Дивостин — Архијерејска литургија у 8.30 часова изјутра.

30. јул — *йонегељак* — *Оињена Марија*

Ланиште — Архијерејска литургија у новоподигнутом храму Огњене Марије

1. август — *среда* — *Десјош Сћефан Лазаревић*

Архијерејска литургија у манастиру Павловцу на Космају у 9 часова изјутра.

2. август — *четвртак* — *Свећи Илија*

Марковац, крај Младеновца — Освећење обновљеног храма и архијерејска литургија у 8 часова изјутра.

4. август — *субота*

Крагујевац — Архијерејска литургија у Саборној цркви у 7 часова изјутра.

Доброводица, крај Баточине — Освећење темеља новог храма у 5 часова после подне.

5. август — *недеља*

Даросава — Архијерејска литургија у 8 часова изјутра, а потом освећење новог храма.

8. август — *среда* — *Трнова Пејка*

Архијерејска литургија у Луговету, Епархија темишварска.

9. август — *четвртак* — *Св. великомученик Пантелејмон*

Кусадак — Архијерејска литургија у 8 часова, а потом освећење новог парохијског дома.

12. август — *недеља*

Степојевац — Освећење темеља новог парохијског храма у 5 часова после подне.

14. август — *ушорак* — *Макавеји*

Крагујевац, Саборна црква — Јутрење са изношењем Часнога крста, а потом освећење воде и Архијерејска литургија у 7 часова изјутра.

15. август — *среда* — *Пренос моштију Св. архијакона Сћефана*

Архијерејска литургија у манастиру Копорину.

18. август — *субота*

Крагујевац, Саборна црква — Архијерејско бденије у 6 часова увече.

19. август — *недеља* — *Преображење*

Манастир Базијаш, Темишварска епархија — Архијерејска литургија и рукоположење у чин ђакона.

25. август — *субота*

Темишвар — Прослава 300-годишњице Велике сеобе Срба

26. август — *недеља*

Темишвар — Архијерејска литургија у Световазнесењском храму и рукоположење у чин презвитера.

27. август — *йонегељак*

Крагујевац, Саборна црква — Архијерејско бденије у 6 часова увече.

28. август — *ушорак* — *Велика Госпојина*

Архијерејска литургија у Саборној цркви у 8 часова изјутра.

Крагујевац — Освећење темеља новог парохијског храма Светога Саве у 5 часова после подне.

29. август — *недеља* — *Преподобни Роман*

Мајур — Освећење обновљеног храма и архијерејска литургија у 8 часова изјутра.

1. септембар — *субота*

Вучковица — Архијерејска литургија у 8.30 часова изјутра, а потом освећење новог звоника.

2. септембар — *недеља*

Освећење нове капеле Св. арханђела Гаврила на Јухору у 8 часова изјутра.

11. септембар — *ушорак* — *Усековање*

Орашје — Архијерејска литургија у 8 часова изјутра.

13. септембар — *четвртак*

Велики Црљени — Архијерејска литургија у 8 часова изјутра, а потом освећење темеља новог парохијског храма Св. апостола Марка.

14. септембар — *петак* — *Преподобни Симеон Столпник*

Манастир Тресије — Освећење нове капеле и архијерејска литургија у 8 часова изјутра.

21. септембар — *петак* — *Мала Госпојина*

Фенлак, Темишварска епархија — Архијерејска литургија.

22. септембар — *субота*

Миросалци — Архијерејска литургија у 9 часова изјутра, а потом освећење темеља новог парохијског храма.

23. септембар — *недеља*

Неменикуће — Архијерејска литургија у 8 часова изјутра, а потом освећење новог парохијског дома.

Према Змајевом тексту, који почиње стихом „Боже ђравде, браничу створења“, компоновао је, такође за мушки хор, своју верзију химне и ЈОСИФ МАРИН-КОВИЋ (1851—1931) веома значајан српски композитор.

Боже правде, браничу створења,
Боже наде, 'клони искушења;
праотаца штите свети,
и потомства с' њина сети!
Свак' је Србин син јунака,
што за крст је живот дав'о,
јер је њему знамен крста
и слободу обећав'о!

...

Боже силни, даруј нама снагу,
благослови Српску Земљу драгу,
благослови Србе младе
слогом да будућност граде!
Ти нас учи како ваља
смело ићи дичној мети,
како ваља Србин бити —
за Род живет' ил' умрети!

Handwritten title: *Боже правде*

Vocal parts:

- Tenor (I):** Tenor clef, treble clef, key signature of one sharp (F#), common time (C).
- Bass (I):** Bass clef, treble clef, key signature of one sharp (F#), common time (C).

Piano accompaniment: Treble and bass staves, key signature of one sharp (F#), common time (C).

Lyrics:

Бо - же прав - де брани - чу - створе - ња - Бо же, на - з - го
Бо же - слу - ме - ња пра - та - ца шти - те све - ти
ма - ту - Ра ми - ми са - ти сва - к је Ср - бин син ју - на - ка
што је за Род ни - кога да - во јер за ту је сва - к кр - ста
сва - го о - де на - во

Учесници овогодишње литије крстоноша у селу Драчи

На дан прославе 120-годишњице цркве у Петки, 5. јула о.г. на Светој литургији епископ Сава је домаћина ове свечаности, пароха петчанског о. Србољуба Недељковића, произвео за протојереја, наградивши га тиме за његов несебичан труд на њиви Господњој!

Каленић ГОДИНА XII
65-66 1990.

издаје Српска православна
епархија шумадијска

Излази шест пута годишње

Уређује Одбор

Главни и одговорни
уредник:
Драгослав Степковић

Уредништво и администрација:
„Каленић“
Улица маршала Тита, 67
34000 Крагујевац

Телефон: 034/32-642

Текући рачун: „Каленић“
издавачка установа
Епархије шумадијске.
Број жиро рачуна:
61700-620-16-80691-14-62-00684-1
Број девизног рачуна: 12-62-25641-1
Југобанка — Крагујевац

Умножава: Завод за умножавање
при Светом архијерејском синоду
Патријаршија, Београд, 7 јули 5

Тираж: 12.000 примерака

Годишња претплата: 60,— дин.
а за иностранство: 15 ам. долара